

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE SOCIALE ȘI ALE EDUCAȚIEI**

Cu titlu de manuscris
CZU: 070.11:37.015:659.3(560+478)(043)

KARAASLAN TEMEL

**TENDINȚELE ACTUALE ȘI PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII EDUCAȚIEI
MEDIA ÎN SPAȚIUL MEDIA DIN TURCIA
ȘI REPUBLICA MOLDOVA.**

SPECIALITATEA 571.01 – JURNALISM ȘI PROCESE MEDIA

Rezumatul tezei de doctor în științe ale comunicării

Conducător științific: **MARIN Constantin**, doctor habilitat în științe politice,
profesor universitar

Autor: **KARAASLAN Temel**

CHIȘINĂU, 2022

Disertația a fost realizată la Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:

MARIN Constantin, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

STEPANOV Georgeta, doctor habilitat în științele comunicării, profesor universitar, președinta comisiei (USM)

MARIN Constantin, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, conducător științific (USM)

MALCOCI Ludmila, doctor habilitat în sociologie, profesor universitar (AȘM)

HANDRABURA Loretta, doctor, conferențiar universitar (Academia Internațională de Taekwondo)

DOROGAN VALENTIN, doctor, conferențiar universitar (USM)

BULICANU Victoria, doctor, conferențiar universitar, secretar științific (USM)

Susținerea va avea loc în ședința din 8 Septembrie 2022, ora 15:00 a Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat din cadrul Universității de Stat din Moldova (or. Chișinău, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Republica Moldova, blocul central, aula 421).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la data de 5 August 2022

Secretar științific

al Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat _____Victoria Bulicanu, dr., conf. univ.

Conducător științific: _____ Constantin MARIN, dr. hab., prof. univ.

Autor: _____ Temel KARAASLAN

BAZELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Relevanța temei de cercetare se datorează faptului că mass-media sunt prezente peste tot în jurul nostru și că nu ne putem ascunde de fluxul constant de informații în situația socio-culturală curentă. În stadiul actual de dezvoltare a societății, oamenii sunt atacați informațional. Un flux mare de informații provine din diverse surse (radio, televiziune, video, presă, internet etc.).

Omul este o ființă socială. Mijloacele de comunicare moderne joacă un rol esențial în modelarea viziunii lui asupra lumii și controlează în mare măsură diseminarea informațiilor care afectează percepțiile, atitudinile și, în cele din urmă, comportamentul uman. Acest lucru înseamnă că comportamentul oricărui individ este întotdeauna influențat de furnizorii de informații care poate fi pozitiv sau negativ.

Tehnicile și tehnologiile de manipulare se dezvoltă rapid, astfel încât nu este ușor să te protejezi de o astfel de influență. Dezinformarea, promovând „știrile false” sau „fake news”, reprezintă o amenințare pentru multe societăți democratice. Se știe că unele state folosesc în mod curent dezinformarea ca instrument de politică externă. Există nenumărate exemple de astfel de state care răspândesc informații false sau distorsionate în întreaga lume pentru a-și destabiliza adversarii și oponentii potențiali și pentru a-și camufla propriile intenții. Acest lucru afectează individul fără prea multă experiență de viață căruia îi este greu să evalueze și să selecteze informația, astfel încât sunt la discreția mass-media.

În asemenea circumstanțe, educația media oferă o oportunitate unică de a dezvolta abilitățile de comunicare ale individului și urmează să fie concepută drept un instrument de a dota indivizii cu gândire critică și abilități alternative de luare a deciziilor, de a-i face consumatori și producători responsabili de informații.

În acest sens, activitățile de educație mediatică în instituțiile de învățământ și cele din sferele conexe pot contribui la deblocarea potențialului audiențelor de a spori înțelegerea și utilizarea rațională a mass-media, precum și la dezvoltarea unui cetățean-consumator bine informat și responsabil al informațiilor furnizate de mass-media.

Cerințele societății de a pregăti oamenii pentru a naviga conștient în fluxul tot mai mare de informații, pe de o parte, iar pe de alta – dezvoltarea teoretică și practică insuficientă a acestui domeniu indică actualitatea problemei de cercetare. Astfel se profilează **problema științifică** semnificativă a prezentei cercetări care constă în analiză cuprinzătoare a esenței educației media și în dezvoltarea rolului ei în realizarea sarcinilor proprii spațiului mediatic modern.

Argumentarea relevanței și importanței științifice a subiectului ales ne permite să formulăm obiectivul studiului.

Astfel, **scopul principal** al acestui studiu rezidă în a identifica tendințele actuale și perspectivele de dezvoltare a educației media în spațiul mediatic din Turcia și Republica Moldova. El include de asemenea studierea surselor științifice dedicate problemelor de formare a conceptului de educație mediatică; examinarea abordărilor și direcțiilor existente în lume, precum și a conceptelor de educație mediatică europeană; identificarea principalelor prevederi ale teoriei educației media și analiza teoriilor specifice gândirii critice.

Scopul studiului a generat următoarele obiective majore: (1) să analizeze motivele necesității educației media, să elaboreze abordări teoretice și metodologice privind studierea rolului educației media în spațiul mediatic modern în baza unui aparat categorial fundamentat științific, să caracterizeze în procesul de analiză esența termenului „educație mediatică” și să

determine trăsăturile interacțiunii dintre educația media, alfabetizarea media și competența mediatică; (2) să evalueze politicile și proiectele europene în domeniul educației media și specificul procesului de formare și dezvoltare a educației media curente în spațiul european și, pe acest temei, să fie trasate perspectivele educației media în Turcia și Republica Moldova.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor cercetate. Educația în domeniul mass-media este un proces complex și multidimensional. El este reflectat în numeroase lucrări ale cercetătorilor străini și într-un număr limitat de studii locale. Acestea în ansamblu au constituit baza teoretică și metodologică a prezentei teze. Între ele distingem, în primul rând, studiile de natură teoretică generală privind educația media, conceptele și metodele de educație mediatică, percepția textelor mediatică de către oameni de vârstă diferită, criteriile și nivelurile de dezvoltare a publicului și despre mass-media în general. La această categorie de investigații atribuim studiile oamenilor de știință occidentali R. Kubey [15], B. McMahon [21], D. Buckingham [7], J. Potter [24], A. Colby [8], J. A. Banks [4], Marshall McLuhan [75], Alvin Toffler [212], L. Masterman [18; 20], K. Tyner [29], R. Kupianen & S. S. Sintonen [71], G. Gerbner [9], Diane F. Halpern [120], D. Cluster [66], H. Schiller [128], A. Hart [11], precum și lucrările mai multor cercetători ruși: A.A. Zhurin [51], I.M. Dzialoshinsky [47], I.A. Fateeva [105], A.V. Fedorov [114], N.B. Kirillova [63], I.V. Zhilavskaya [50], A.P. Korotchensky [69], L.S. Zaznobina [52], Y.N. Usov [103], V.S. Toiskin [102], A.A. Novikova [88], S.G. Kara-Murza [62], E.L. Vartanova [41], A.A. Guk [45] etc.

De asemenea, prezenta disertație se bazează pe o serie de lucrări științifice ale cercetătorilor turci și moldoveni. Astfel, lucrările cercetătorilor moldoveni C. Marin [17], V. Moraru [23], G. Stepanova [25] și cele ale cercetătorilor turci B. Kejanlioğlu [12] și O. Koloğlu [13] au în vizor rolul mass-media în formarea societății civile și în sistemul de putere politică, jurnalismul social, reglementarea juridică a activităților mass-media, problemele legate de finanțarea acestora și interacțiunea cu autoritățile și întreprinderile. În Turcia și în Republica Moldova, educația în domeniul mass-media se află în etapa inițială de cercetare. Dintre puținele studii în acest domeniu, un loc important îl ocupă lucrările Lorettei Handrabura [216], Silviei Șpac [26], Nataliei Grîu [81], Anei Gonța [178], Nadin Gogu [87]. Aceste lucrări au investigat în principal educația media dintr-o perspectivă pedagogică. În Turcia există de asemenea puține studii dedicate educației media, ele având preponderent un caracter pedagogic. E vorba de studiile lui Z. Avşar [3], Ç. Alagozlu [1], G. Treske [28], N.Ö. Taşkıran [27], M. Gün & İ. Gün & Kaya [10] în care sunt prezentate principalele tendințe în dezvoltarea mișcării de educație mediatică din Turcia. Autorii respectivi consideră educația media drept un mijloc de control.

Prezenta disertație este fundamentată de asemenea pe viziunile și standardele pentru educația media elaborate de UNESCO [154] și de Parlamentul European [147].

Un instrument metodologic important pentru analiza comparativă a stării și a modalităților de îmbunătățire a eficienței educației media în țările europene, pe de o parte, și în Turcia și Republica Moldova, pe de altă parte, l-a constituit Indicele Open Society Foundation (Fundatia Societății Deschise) *Common sense wanted. Resilience to „post-truth” and its predictors in the new Media Literacy Index 2018* (Bunul simț dorit. Rezistența la „post-adevăr” și predictorii săi în noul Indice Alfabetizare Media, 2018) [140]. Acest *Indice* a servit drept reper în identificarea de instrumente utile pentru educația media ca factor de creștere a rezistenței la fenomenele post-adevăr și de reducere a polarizării sociale, precum și drept factor de sporire a încrederii în societate și mass-media.

Principala supoziție, potrivit lui Marin Lessenski, director de program al Institutului pentru o Societate Deschisă din Sofia, constă în faptul că indicatorii privind libertatea presei, calitatea și nivelul de educație, încrederea interpersonală, încrederea publică și utilizarea de către cetățeni a instrumentelor de e-participare pot servi ca predictorii ai nivelului de rezistență a societății la fenomenele post-adevăr [140]. Conform datelor colectate din cele 35 de țări studiate, cele mai pregătite să reziste post-adevărului și ramificațiilor sale, potrivit *Indicelui* de referință, sunt țările din Europa de Nord-Vest, adică Scandinavia, Olanda, precum și Estonia și Irlanda. Pe de altă parte, țările cu cele mai mici ratinguri se află în Europa de Sud-Est. Punctajele sunt legate de indicatori privind libertatea presei, educație și încredere. Țările aflate în partea de jos a clasamentului au scoruri mici la capitolul educație, ele dispun de o presă mai controlată de autorități și de un nivel scăzut de încredere a populației. Turcia face parte din această din urmă categorie. Republica Moldova nu apare în acest *Indice*.

Baza teoretică și metodologică a disertației. În această lucrare au fost utilizate metode de cercetare cantitativă și calitativă pentru a evalua dezvoltarea conceptelor și practicilor de educație mediatică în diferite țări ale lumii. În acest sens, remarcăm analiza și sinteza, compararea și sistematizarea conceptelor și a abordărilor educației media. Metoda studiului de caz a fost, de asemenea, utilizată pentru a analiza experiențele în domeniul educației media (Finlanda, Marea Britanie, Rusia, Turcia și Republica Moldova),

Metoda *istorică* utilizată a relevat principalele direcții de dezvoltare a mass-media în Turcia și Republica Moldova cu toate trăsăturile și caracteristicile sale inerente la o scară istorică și ideologică mai largă și a identificat modalitățile de îmbunătățire a eficienței mass-media naționale în domeniul educației media.

Studiul a fost axat, de asemenea, pe evaluările experților. Această metodă s-a bazat pe diferite tehnici de colectare a datelor, cum ar fi observația științifică și interviurile. Acest lucru a permis o viziune mai competentă și mai interesată asupra problemei în cauză, deoarece astfel a fost deschis accesul la anumite grupuri sociale, selectând domeniile de cercetare cele mai familiare respondenților și clarificând probleme neașteptate care necesită investigații suplimentare.

Ipoteza de cercetare. Jurnalismul liber, cu orientarea sa democratică și umanistă, este un aliat obiectiv al educației media. Recunoașterea și utilizarea eficientă a potențialului său mediatic-educational inerent pentru a construi un dialog public este deosebit de importantă astăzi, când un cetățean poate formula individual și liber cererea sa către autorități și poate participa activ la luarea unor decizii responsabile privind îmbunătățirea sistemului de viață al statului într-o eră de democratizare a proceselor de comunicare în masă în care cetățenii obișnuiți sunt implicați din ce în ce mai mult.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în generalizarea și evaluarea practicii educației media în Turcia și Republica Moldova la etapa de formare și determinare a perspectivelor de dezvoltare a acesteia într-o societate democratică modernă în baza experienței europene.

Obiectul cercetării este practica educației media în Turcia și Republica Moldova iar subiectul – tendințele actuale și perspectivele de dezvoltare a educației media în spațiul mediatic european.

Semnificația teoretică a acestei disertații constă în primul rând în faptul că fenomenul educației media care a primit până acum o interpretare preponderent pedagogică este privit din perspectiva științelor comunicării ca proces mediatic. Lucrarea conține, de asemenea, o serie de precizări teoretice privind aparatul categorial. În special, ea cuprinde o distincție clară între concepte apropiate, precum educația media, alfabetizarea media, cultura

mediatică și competența mediatică. Constatările rezultate din analiza experienței europene și a practicii educației media din Turcia și Republica Moldova completează și precizează cunoștințele științifice despre educația media în general și rolul acesteia în implementarea politicilor sociale și educaționale.

Valoarea practică a cercetării rezidă în recomandările adresate instituțiilor de stat, mass-media, mediului de afaceri din domeniul media, societății civile pentru îmbunătățirea eficienței a educației media. Prezenta lucrare oferă informații necesare despre domeniile jurnalismului și poate constitui un subiect pentru cercetări științifice ulterioare în teoria și practica educației media.

Aprobarea și punerea în aplicare a rezultatelor activității. Rezultatele teoretice și practice ale studiului sunt reflectate în cinci articole științifice și au fost prezentate și discutate în cadrul a șase conferințe științifice naționale și internaționale.

Structura lucrării. Teza cuprinde introducerea, trei capitole, concluziile generale și recomandările, bibliografia (218 surse), lista de abrevieri și două anexe. Volumul textului principal al tezei este de 150 de pagini.

Cuvinte-cheie: educație mediatică, alfabetizare mediatică, cultură mediatică, competență mediatică, mass-media, democrație, manipulare, gândire critică, Turcia, Republica Moldova.

CONȚINUTUL DISERTAȚIEI

Teza de doctor a fost elaborată în conformitate cu rigorile înaintate de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare stipulate în regulamentele în vigoare.

În **Introducere** a fost abordată actualitatea și importanța teme de cercetare, a fost descrisă situația în domeniul de cercetare, au fost formulate problema științifică propusă spre soluționare, scopul și sarcinile investigației, ipoteza de cercetare, a fost prezentată baza teoretică și metodologică a cercetării, noutatea științifică, semnificația teoretică și practică a cercetării efectuate. Introducerea a cuprins de asemenea date privind implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării, precum și sumarul capitolelor tezei.

Primul capitol intitulat **Bazele teoretice și metodologice ale educației media** include analiza unei game largi de lucrări care au servit drept bază teoretică a prezentei disertații axată pe studiul educației media în contextul gândirii critice a societății civile și al implementării acesteia în spațiul mediatic contemporan. Sunt definite principalele categorii științifice și direcții de cercetare. Este analizată contribuția cercetătorilor occidentali și a celor din Turcia și Republica Moldova la studierea rolului educației media în rezolvarea problemelor sociale în spațiul mediatic modern.

Analiză istoriografică efectuată a arătat că numeroși autori la care se face referire în teză au investigat originile, istoria și teoria educației media și au dezvoltat modele de educație mediatică. În acest sens, se remarcă faptul că educația media ca model conceptual a apărut în țările cu o ideologie liberală dominantă [30, p. 46] și s-a bazat inițial în principal pe materialele cinematografice și de presă [64]. În a doua jumătate a secolului trecut a demarat dezvoltarea teoriilor educației media. În prezent, acestea sunt reprezentate de următoarele concepte: estetic, protecționist, pragmatic, ideologic, cultural și socio-cultural, precum și cel privind dezvoltarea gândirii critice. Aceste abordări în activitatea practică nu au o delimitare strictă, ele fiind aplicate în diverse combinații, fapt ce conduce la o îmbogățire maximal posibilă a experienței sociale a publicului în procesul de comunicare cu mass-media tipărită și

electronică [61, p. 17]. Trebuie să remarcăm în acest sens că încă de la început, conceptualizarea educației media a fost efectuată pe două direcții.

Prima, pedagogică, a fost focalizată pe procesul de dezvoltare a unei audiențe media calificate (sau, cum se spune acum, competente). Elaborând indicatorii competenței mediatică, adepții acestei direcții teoretice se limitau exclusiv la sfera formativă iar capacitatea de a consuma și de a produce texte mediatică era un scop în sine [34, p. 107]. Abordarea pedagogică reflectă tendința principală în studierea noii direcții în sfera științifică și educațională ca răspuns la schimbarea spațiului educațional și formarea unei noi baze tehnice și tehnologice pentru realizarea procesului educațional și a activității pedagogice în general [49]. Unii dintre cercetători consideră că educația media este o chestiune de protejare a copiilor de informațiile negative; alții, dimpotrivă, o văd ca pe un fel de pregătire a elevilor mai mici și mai mari pentru utilizarea competentă a mass-media mai târziu în viață. Deși imaginea dezvoltării educației media este departe de a fi uniformă, în ultima vreme tot mai mulți cercetători au acordat atenție aspectului moral și democratic al educației media.

Exponenții celeilalte abordări, calificate de I.M. Dzialoshinsky drept *civilă*, consideră că educația media, ca parte a dreptului fundamental al fiecărui cetățean al oricărei țări la libertatea de exprimare și informare, contribuie la susținerea democrației [30, p. 46]. Cercetătorul australian B. McMahon scrie că „în epoca terorismului și a războaielor din secolul XXI, educația media a tinerilor devine un imperativ pentru societatea democratică...”. [16, p. 3]. Această idee este împărtășită și de cercetătoarea rusă E.D. Pavlova care susține că educația media, în combinație cu critica mediatică democratică de o manieră umanistă, poate juca un rol esențial în schimbarea treptată a experienței de comunicare a publicului de masă bazată pe consumul pasiv de conținut mediatic [53]. Cu toate acestea, nu este corect să ne concentrăm doar asupra educației media pentru elevi. Ar trebui să recunoaștem că un segment mai divers al societății – adică, nu doar elevii sau studenții – are nevoie în prezent de această formare. În mod ideal, educația media ar trebui să continue pe tot parcursul vieții și ar trebui să fie un drept inalienabil al tuturor cetățenilor.

Din punctul de vedere al abordării civice a educației media, „semnificația socială a acesteia nu constă atât în îmbunătățirea competenței mediatică a unui individ, cât în formarea unei atitudini media active” [34, p. 110]. Potrivit lui I.M. Dzialoshinsky, existența unor resurse independente de informare și o activitate mediatică ridicată a cetățenilor este o condiție pentru dezvoltarea comunicării publice care asigură formarea și dezvoltarea societății civile [28]. Această abordare educațională mediatică este, de regulă, centrată pe un individ care este perceput ca un obiect de influență și care trebuie ajutat să stăpânească spațiul informațional agresiv ce îl înconjoară, remarcă un alt cercetător rus, I.V. Zhilavskaya. Această abordare corespunde exact unei societăți integrate pe verticală, unui sistem de guvernare autoritar și unui model de comunicare de masă translațional, de tip broadcast [33, p. 10].

În general, analiza literaturii științifice privind educația media relevă un grad semnificativ de fragmentare în domeniu. În pofida acestui fapt, în context istoriografic, putem deduce trei repere de conceptualizare a educației media și anume:

1. ca direcție pedagogică explorată prin evaluarea validității comunicării de masă (presă, televiziune, radio, film, video și altele mijloace);
2. ca o componentă a procesului educațional menit să modeleze cultura mediatică a individului în societate (recent au existat încercări de a combina ambele direcții);

3. ca un proces de dezvoltare personală și de autodezvoltare în și prin intermediul mijloacelor de informare în masă, în vederea îmbunătățirii cunoștințelor generale, socio-culturale și profesionale relevante, precum și a abilităților de comunicare și de creație.

În primul capitol este examinată de asemenea esența educației media ca domeniu modern de cunoaștere în spațiul mediatic. În acest sens, autorul s-a bazat atât pe cercetările științifice, cât și pe actele internaționale de profil. Astfel, în lucrare se menționează că pentru prima dată (1973), conceptul de referință a fost elucidat în documentele UNESCO: „Prin noțiunea de educație media trebuie înțeleasă însușirea teoriei și deprinderilor practice pentru mărirea mijloacelor de informare contemporane, tratate drept domeniu specific și autonom al cunoașterii în teoria și practica pedagogică” [17, p. 8]. În actele Consiliului Europei (de exemplu, *Media Education. Recommendation. Council of Europe, 2000*), „educația media este concepută drept o instruire orientată spre dezvoltarea competenței mediatică, a atitudinii critice și reflexive față de mass-media în scopul educării armonioase a cetățenilor capabili să-și formeze propria opinie în baza informației disponibile” [50, p. 22].

În definirea esenței educației media, un rol de frunte l-a avut savantul britanic Len Masterman. Abordarea lui este estimată de autorul disertației drept fundamentală pentru prezenta cercetare. Astfel, Masterman consideră că educația media reprezintă un proces ce se desfășoară pe parcursul întregii vieți și se bazează pe șapte concepte-cheie (key concepts) [15, p. 29; 14, p. 2] și anume: (1) consumul ridicat de media și saturația mediatică în societățile contemporane; (2) importanța ideologică a media și influența lor ca industrie asupra conștiinței publicului; (3) creșterea rapidă a informației mediatică, a mecanismelor de gestionare și de distribuție a acesteia; (4) intensitatea pătrunderii mediatică în procesele democratice majore; (5) importanța crescândă a comunicării vizuale și a informației în toate domeniile; (6) necesitatea unei educații a școlii/elevilor orientată spre relevanța viitoare a media și (7) necesitatea înțelegerii semnificației media în viața elevilor.

Abordarea respectivă este împărtășită de majoritatea savanților. Cu toate acestea, există și interpretări puțin diferite. De exemplu, cercetătorul rus A.V. Fedorov scrie: „Educația media este un proces de dezvoltare personală prin și pe materialul comunicării de masă (media) pentru a dezvolta cultura comunicării cu mass-media, creativitatea, abilitățile de comunicare, gândirea critică, capacitatea de a percepe, interpreta, analiza și evalua textele mediatică, în scopul însușirii diverselor forme de autoexprimare prin intermediul tehnologiei media. Alfabetizarea mediatică dobândită în urma acestui proces ajută persoana să folosească în mod activ oportunitățile oferite de domeniul informațional al televiziunii, radioului, video, cinematografului, presei, internetului” [65, p. 26]. El a definit, de asemenea, conținutul educației media : noțiuni de bază ale istoriei artei în sfera mediatică (tipuri și genuri de media, funcțiile mediatică în societate, limbajul mediatic, istoria culturii mediatică etc.), informații despre principalele domenii de aplicare a cunoștințelor teoretice (media profesională, sfera mediatică amatoare, canalele de distribuție mediatică, mișcările cluburilor din sfera mediatică, instituțiile de agrement, instituțiile de învățământ etc.), precum și sarcinile practice de creație în baza materialelor mediatică [ibidem].

În ultimele decenii s-a dezvoltat un anumit sistem de termeni de bază utilizați de specialiștii în educația media. Acestea sunt educația media, alfabetizarea mediatică/informațională, competența mediatică și cultura mediatică.

Noțiunile de „alfabetizare mediatică” și „alfabetizare informațională” derivă de la termenul „alfabetizare” care era folosit în deceniile trecute înainte de apariția noilor fenomene conexe [69, p. 11]. În acest sens nu există interpretări divergente. În același timp, conceptele în sine sunt interpretate în mod diferit. Profesorul american de la Universitatea

Rutgers (New Jersey), Robert Kubey, consideră de exemplu că alfabetizarea mediatică este capacitatea de a utiliza, analiza, evalua și comunica mesaje în diferite forme [13, p. 2]. În opinia sa, educația media presupune capacitatea viitorilor profesioniști de a crea un produs media în mod independent. Sarcina de a concepe și crea propriul text, memoriu, plan de discurs, raport va permite formarea unui specialist care să fie alfabetizat, să gândească și să analizeze, deoarece, a remarcat el, supraabundența tehnologiilor informaționale și pasiunea masivă pentru calculatoare îi privează pe adolescenții moderni de posibilitatea de a se alătura cuvântului tipărit, culturii clasice și artei dialogului, de a-și exprima cu competență gândurile etc. [13, p. 13].

Unii cercetători din domeniul educației media au tendința de a confunda conceptele de „educație mediatică” și „alfabetizare mediatică” deoarece, consideră ei, granița dintre semnificațiile lor pare a fi neclară din care motiv ele se pot substitui reciproc. Totuși, aceste concepte, deși sunt similare ca semnificație, deoarece definesc dezvoltarea și competența unei persoane în domeniul educației media și sunt tratate ca scop al educației media, nu sunt absolut identice, din start având definiții diferite și, prin urmare, reprezintă sinonime conceptuale sau ideografice.

În opinia noastră, educația media este un concept mai larg și mai cuprinzător decât alfabetizarea mediatică. Educația media este procesul de atingere, analiză, evaluare și comunicare a mesajelor sub diferite forme. În acest sens împărtășim punctul de vedere al cercetătorului media britanic David Buckingham care consideră că alfabetizarea mediatică este un rezultat al educației media, adică un set de cunoștințe și abilități dobândite de elevi [59, p. 168]. Cu alte cuvinte, educația media reprezintă abilitățile de analiză și evaluare a mass-media dobândite în timpul educației.

Competența media este multidimensională și multidimensională, aceasta necesită o perspectivă largă bazată pe o structură de cunoștințe bine dezvoltată. Competența mediatică poate crește de-a lungul întregii vieți prin perceperea, interpretarea și analiza informațiilor mediatic cognitive, emoționale, estetice și etice. Cu cât înveți mai multe despre mass-media (prin intermediul mass-media), cu atât ești mai alfabetizat mediatic, adică, alfabetizarea mediatică este capacitatea de a experimenta, interpreta, analiza și crea texte mediatic.

Există, de asemenea, o variație considerabilă în ceea ce privește abordările teoretice ale educației media, ale scopurilor și obiectivelor acesteia, ale modalităților de implementare în procesul educațional etc. [69, c. 29]. Ținând cont de numeroasele formulări ale conceptului de „educație mediatică” care într-un fel sau altul îl clarifică și îl precizează, considerăm că analiza diferitelor interpretări disponibile până în prezent pentru a defini esența și obiectivele educației media ne permite să identificăm două elemente principale ale esenței sale: cultura mediatică și textul mediatic.

Cultura media, ca unul dintre elementele cheie ale educației media, are un număr mare de interpretări. Cercetătorul rus P. Kozlowski scrie că în sens restrâns, cultura mediatică este „un mecanism de activitate culturală care se manifestă în mod topic în fiecare act cognitiv, implementând prin intermediul formelor mediale și simbolice reprezentări interioare de imagini care reproduc obiectele lumii exterioare la nivel senzorial și formând acele interconexiuni în care singularul devine un element al unui sistem coerent, atingând o formă de ordine în procesul de înțelegere și interpretare spirituală a existenței, care formează țesutul conjunctiv al societății” [42, p. 13].

Educația media are la bază **textul mediatic**. Savantul rus G.Y. Solganik definește textul mediatic ca aparținând informației de masă, caracterizat printr-un tip special de autor (coincidența principală a producătorului discursului și a subiectului acestuia), o modalitate

textuală specifică (discurs deschis, manifestare multiplă a paternității), destinat unui public de masă [58, p. 14]. În prezent nu există o clasificare general acceptată a textelor media. Cu toate acestea, le putem clasifica pe baza modelului clasic al comunicării propus de politologul american G. Lasswell [62]: cine (autorul) – ce se comunică (textul) – prin ce canal (canalul de distribuție) – cui (destinatarul) – cu ce efect. Formula Lasswell a devenit o paradigmă de referință pentru înțelegerea teoretică a proceselor de comunicare în masă inițiate de mass-media. Însă, la vremea respectivă cercetătorul nu a ridicat problema modului în care structurile conștiinței individuale captează impactul acestor procese și ce permite reproducerea procesului de comunicare într-un context social mai larg.

Astfel, mass-media acționează atât ca instrument de putere, de punere în aplicare a presiunii informaționale, cât și ca modalitate de prelucrare cognitivă a societății și a individului pentru a forma o anumită imagine a lumii [57, p. 6]. Proliferarea tehnologiilor digitale a redus barierele în calea accesului la informații în interiorul țărilor și a estompat granițele informaționale între țări. Evoluția metodelor și a surselor de transmitere și recepționare a informațiilor a condus la apariția unor fenomene precum „fake news” (știri false) și „post-truth” („post-adevăr”) [60] care sunt un fel de rezultat al capacităților media moderne și al schimbărilor semnificative în percepția informațiilor de către indivizi.

Potrivit experților UNESCO [31], criza din jurul așa-numitelor „fake news” este un fenomen nou. Reprezentând un amestec de bârfe, propagandă și teorii ale conspirației, acestea sunt mai periculoase decât informațiile false cunoscute de mult timp care erau mai ușor de demascate. „Falsificările” se nasc din dezinformare dar noutatea fenomenului constă în propensiunea sa fără precedent de a face rău, deoarece puterea informaticii îl face nelimitat și transmediatic, deci virulent. În plus, aceste activități se desfășoară pe platforme controlate de marii giganți ai internetului din lume GAFAM (Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft). Toate acestea fac din educația media o prioritate.

Era post-adevărurilor și a falsurilor, precum și utilizarea lor în **războiul hibrid**, vine odată cu social media, când volumul de informații primite de fiecare individ a crescut dramatic. Și nici măcar nu este vorba atât de volum, cât de o schimbare fundamentală a paradigmei de generare și recepție a informațiilor. În „mâini” diferite, un instrument fals va funcționa diferit. Pe YouTube, informația este una, pe Facebook alta, iar pe pagina oficială a companiei – o a treia. Prin intermediul acestor încarnări multiple, în care o persoană își regăsește din nou și din nou imaginea și vocea individuală, are loc realizarea de sine.

În aceste condiții, una dintre tendințele caracteristice generate de globalizare și de revoluția informațională și comunicațională, fenomenul războiului hibrid ca un conflict latent, cu o structură internă complexă care se manifestă ca o confruntare militar-politică, financiar-economică, informațională, culturală și ideologică integrată, fără un statut definit, atrage tot mai mult atenția cercetătorilor.

Potrivit profesorului rus G.G. Pocheptsov [27], războaiele hibride apar simultan cu comunicațiile hibride, deoarece se bazează pe acestea. Prin comunicări hibride el înțelege comunicările în care sarcina nu este de a păstra validitatea în procesele de transmitere a sensurilor. Esența războiului hibrid, ca orice alt război, constă în redistribuirea rolurilor actorilor în procesul politic la nivel global sau regional. Cu toate acestea, se realizează de cele mai multe ori prin mijloace non-militare fără ocuparea țării învinse, distrugerea infrastructurii acesteia și moartea în masă a populației.

Conceptele de „știri false”, „postadevăr” și „război hibrid” sunt considerate „instrumente” mediatice care pot fi utilizate în scopuri diferite: expunerea pentru câștig editorial (de exemplu, succesul comercial și asigurarea competitivității) sau o încercare de

redefinire și purificare a mediului mediatic profesionist (de exemplu, luarea în derândere a defectelor). Majoritatea cercetătorilor susțin că știrile false sunt un tip de text mediatic de știri care induce în eroare, care imită raportarea obiectivă a unui eveniment, fenomen sau persoană și care se caracterizează printr-o funcție de **manipulare** dominantă.

Cercetătorii presupun că influența manipuloare [37] este una dintre cele mai importante funcții ale mass-media moderne. De asemenea, manipularea poate avea loc doar într-o societate dezvoltată în care indivizii se adaptează cu greu la realitățile sociale și trebuie să se „încorporeze” în viața socială și să se conformeze regulilor acesteia. Atare procese nu pot avea loc fără manipulare. În același timp, manipularea este o influență verbală ascunsă a manipulatorului care vizează atingerea scopurilor sale, acestea fiind în disonanță cu dorințele și interesele cetățeanului. Totodată ea asigură controlul conștiinței consumatorului prin intermediul unor informații distorsionate și tendențioase consemnate în text [40, p. 39]. Potrivit profesorului american E. Shostrom, „manipularea, ca formă de influență ascunsă asupra conștiinței, este asociată cu lipsa liberului arbitru al individului și a capacității sale de a lua propriile decizii. Caracteristica principală a fenomenului de manipulare este caracterul latent al acestuia” [77, p. 16].

Rezumând cele de mai sus, deducem următoarele: „știrile false”, „post-adevărurile”, „războaiele hibride” și „manipularea conștiinței” se numără printre problemele actuale din mediul social. Toate aceste concepte au o influență directă asupra supraviețuirii umane. Pe de o parte, utilizarea manipulării se datorează mediului uman extern iar pe de altă parte, se datorează unor motive interne. Faptul că o persoană este sau nu manipulată depinde de o serie întreagă de cauze externe și interne. În consecință, problemele legate de construirea unei culturi a comunicării cu mass-media, protecția conștiinței umane împotriva manipulării de către mass-media, dezvoltarea abilităților de percepție completă, interpretare, analiză și evaluare a textelor mediatice, gândirea critică, alfabetizarea mediatică devin din ce în ce mai relevante. Educația în domeniul mass-media ar putea oferi o soluție la aceste probleme.

În explorarea conceptelor teoretice și metodologice ale educației media, autorul tezei a identificat **teoria dezvoltării gândirii critice** ca fiind principală pentru studiul său asupra educației media. El susține acest punct de vedere în partea finală a primului capitol. Astfel, în lucrare se relevă corespondența ei deplină cu scopul și sarcinile fundamentale ale educației media: mass-media ca instituție socială în general și orice text mediatic adresat consumatorilor de informații trebuie să fie supus analizei și evaluării critice de către un individ înainte de a deveni un factor care să determine percepția sa asupra lumii sau a evenimentelor și comportamentul său social. De asemenea trebuie remarcat faptul că această teorie are o serie de caracteristici comune altor concepte. De exemplu, teoria dezvoltării gândirii critice, la fel ca și teoria ideologică a educației media, se bazează pe identificarea intereselor cărora le servește orice informație mediatică și a grupurilor de populație cărora li se adresează. Ea are tangențe cu teoria semiotică a educației media în abordările sale privind analiza textelor mediatice și potențialul de manipulare al mass-media. O anumită similitudine cu teoria culturală a educației media constă în sarcina formatorilor de a-i instrui pe elevi cum să evalueze și să analizeze critic textele mediatice.

Autorul acestei disertații este adeptul aplicării instrumentelor de analiză în procesul de educație mediatică care are cele mai mari șanse de a forma gândirea critică a publicului-țintă în fluxul informațional al unei societăți democratice moderne. O persoană care nu cunoaște posibilitățile de manipulare ale mass-media, care nu are abilitățile de a înțelege și de a analiza pe deplin informațiile primite nu va putea rezista influențelor mass-media. Alegerea noastră este determinată de faptul că gândirea critică este una dintre cele mai importante calități ale

unei persoane ce nu poate fi recuperată de nicio combinație de alte calități și determină în mare măsură nivelul de dezvoltare socială și profesională a omului.

Gândirea critică este definită de Asociația Americană de Filosofie (APA) ca fiind „o judecată intenționată, autoreglementată care culminează cu interpretarea, analiza, evaluarea și interactivitatea, precum și cu explicarea considerațiilor evidente, conceptuale, metodologice sau contextuale pe care se bazează judecata”. [63, p. 56]. Astfel, gândirea critică nu înseamnă negativismul judecății ci luarea în considerare inteligentă a unei diversități de abordări pentru a emite judecăți și decizii în cunoștință de cauză. În practica educației media, gândirea critică poate fi aplicată într-o varietate de moduri. În acest context, considerăm valoroasă aprecierea cercetătorului american L.M. Semali care descrie rezultatele posibile ale dezvoltării competenței mediatică critice după cum urmează: o bună conștientizare a interpretărilor mediatică; cunoașterea impactului contactului personal zilnic cu mass-media asupra stilului de viață, atitudinilor și valorilor; aplicarea conceptelor cheie ale educației media pentru a interpreta/analiza textele mediatică în vederea obținerii unei înțelegeri profunde; dezvoltarea interesului pentru tendințele programelor ca o cale de explorare culturală; cunoașterea modalităților de utilizare a mass-media și a modului în care acestea sunt utilizate.

Potrivit lui L. Masterman, educația media ar trebui să învețe o persoană să navigheze în fluxul tot mai mare de informații diverse, să le analizeze, să identifice manipularea mass-media [15, p. 28]. Rezultatele educației media care vizează dezvoltarea gândirii critice sunt cunoștințe, competențe și abilități caracteristice gândirii critice care permit unei persoane să perceapă critic textele mediatică, rămânând în același timp un utilizator eficient al mass-media [15, p. 29]. Cu alte cuvinte, Masterman vede educația media ca pe un instrument de gândire critică a mass-media care permite indivizilor să înțeleagă textele mediatică, adică „cum și în beneficiul cui sunt create, cum sunt organizate, ce înseamnă, cum reprezintă realitatea, cum această reprezentare este „citită” de către public” [15 p. 43]. [15, p. 43]. Cu alte cuvinte, acest set de probleme se încadrează în gama de sarcini pe care Masterman le consideră necesare pentru dezvoltarea gândirii critice a indivizilor, analiza mecanismelor de influență și a valorilor acestei sau acelei informații.

Potrivit lui L. Masterman, educația media ar trebui să-i învețe pe oameni cum să navigheze prin fluxul tot mai mare de informații diverse, să le analizeze și să identifice manipularea mediatică [15, p. 28]. Rezultatele educației media care vizează dezvoltarea gândirii critice sunt cunoștințele, competențele și abilitățile caracteristice gândirii critice care oferă posibilitatea unei persoane să perceapă critic textele mediatică, rămânând în același timp un utilizator eficient al mass-media [15, p. 29]. Cu alte cuvinte, Masterman tratează educația media ca pe un instrument de gândire critică a mass-media care permite indivizilor să înțeleagă textele mediatică, adică „cum și în beneficiul cui sunt create, cum sunt organizate, ce înseamnă, cum reprezintă realitatea, cum această reprezentare este „citită” de către public” [15 p. 43]. Gândirea critică este percepută astfel ca fiind cel mai important rezultat al educației media care are o semnificație socială importantă pe lângă valoarea sa pur educațională. Cu ajutorul teoriei gândirii critice, publicul învață să identifice diferența dintre fapte, date, cunoscute și verificabile, fiabilitatea unei surse de informații, declarațiile admisibile și inadmisibile, diferența dintre informații primare și secundare, judecățile părtinitoare, argumentele neclare sau ambigue etc. Utilizarea teoriei gândirii critice în cadrul unui model de educație media poate ajuta indivizii să își dezvolte abilitățile de a se proteja de influența manipulatorie a mass-media și de a naviga adecvat în fluxul de informații dintr-o societate democratică modernă.

În urma analizei fundamentelor teoretice și metodologice ale temei de cercetare, autorul tezei a formulat o serie de concluzii care au stat la baza prezentului studiu. Printre

acestea se numără, în special, concluzia că majoritatea covârșitoare a studiilor științifice, într-un fel sau altul, care tratează problematica educației media sunt realizate în plan pedagogic și, practic, nu investighează funcția productivă a educației media. Din acest considerent, în prezentul studiu va avea prioritate examinarea educației media din perspectiva abordării ei civice a cărei semnificație socială constă atât în îmbunătățirea competenței mediatice a unui individ, cât și în formarea activismului mediatic. Autorul tezei, de asemenea, a pus în aplicare teoria gândirii critice considerată de el drept pivotul setului de concepte privind educației media, chemată să contribuie la contracararea unor fenomene, precum „știrile false”, „post-adevărul”, „războiul hibrid” și „manipularea conștiinței umane”.

Cel de-al doilea capitol intitulat PROCESUL DEZVOLTĂRII EDUCAȚIEI MEDIA ÎN ȚĂRILE OCCIDENTALE este axat pe analiza proceselor globale de apariție a educației media în întreaga lume, a politicilor și proiectelor organizațiilor internaționale în acest domeniu, precum și experiența educației media în unele țări occidentale (Finlanda, Marea Britanie) și în Rusia.

Educația media, după cum se menționează în lucrare, este cauzată de mai mulți factori care apar în urma globalizării societății. Primul care a observat interconectarea acestor fenomene a fost cercetătorul canadian Marshall McLuhan care în anii 1960 a fundamentat conceptul de „sat global” [44], acesta simbolizând interconectarea din ce în ce mai mare a oamenilor la scară planetară ca urmare a evoluțiilor tehnologice. Deși o mare parte din țările în curs de dezvoltare se află încă în afara acestui „sat”, cea mai mare parte a populației lumii privește aceleași programe de televiziune și filme, ascultă aceeași muzică și vizitează aceleași site-uri web. Cercetătorul britanic J. Vasko remarcă faptul că „gândirea ideologică a pieței libere a intrat în vogă în Europa de Vest și a înlocuit abordarea colectivistă predominantă în anii 1960 și 1970. A existat o dorință de a stimula concurența pe piețele protejate caracterizate de dominația modelului public de radiodifuziune”. [24, p. 24]. Cercetătoarea rusă I.S. Yazhborovskaya a scris că tranziția către o societate informațională implică transformarea producției și utilizării serviciilor și cunoștințelor în cel mai important produs al activității sociale, cu o pondere tot mai mare a acestora din urmă. Scopul principal al unei astfel de societăți este de a oferi garanții juridice și sociale că fiecare membru, oriunde și în orice moment, poate obține orice informație. Iar criteriul de dezvoltare a unei astfel de societăți poate fi cantitatea și calitatea informațiilor prelucrate, transmiterea și prelucrarea eficientă a acestora, precum și disponibilitatea informațiilor pentru fiecare persoană [78, p. 182].

Evenimentele din viața economică, culturală, politică și ecologică a unei țări, în condițiile „societății globale” devin într-un timp scurt importante pentru oamenii/popoarele care trăiesc în alte țări ale lumii. Fără îndoială, globalizarea economiei mondiale și a domeniului informațional-educational (inclusiv crearea rețelelor educaționale mondiale deschise care depășesc granițele politice, administrative, naționale, rasiale, religioase) poate contribui în mod semnificativ la o sinteză pozitivă a societăților din diferite țări (ceea ce, de exemplu, cu toate contradicțiile care apar se întâmplă în cadrul Uniunii Europene). [50, p. 13]. Ca urmare a globalizării, potrivit cercetătorului britanic A. Hart, apar „oportunitățile de dezvoltare a unei societăți mai deschise, a unor cetățeni mai informați, a unei culturi mai dinamice și mai inovatoare” [34, 80]. [34, p. 80].

Tehnologia modernă a devenit inteligentă atunci când a început să ne anticipeze nevoile și să optimizeze diferite domenii ale vieții de zi cu zi a oamenilor. Proliferarea tehnologiilor informației și comunicațiilor a deschis oportunități uriașe în ceea ce privește schimbările structurale ale economiei oferite de TIC în contextul globalizării. În consecință se

afirmă preeminența criteriului informațional pentru măsurarea dezvoltării societății, având ca și criteriu de bază accesibilitatea informațiilor.

Experții europeni de la EMEDUS – (European Media Literacy Education Project) subliniază că situația mediatică de la începutul secolului XXI este foarte diferită de cea de acum 10-15 ani. Acest lucru se datorează extinderii rapide a domeniului internetului, motoarelor de căutare, partajării de fișiere, serviciilor guvernamentale electronice, convergenței media (televiziune pe internet, cărți electronice, presă), utilizării tehnologiilor digitale dar mai ales participării creative active a milioane de utilizatori la crearea și distribuirea textelor media (în rețelele sociale, pe YouTube etc.) [45, p. 17].

În general, în procesul de globalizare, dezvoltarea științei și tehnologiei, extinderea contactelor economice, politice, profesionale și personale între locuitorii lumii contribuie la creșterea interacțiunii dintre țări. În aceste condiții, mass-media joacă unul dintre rolurile cheie iar în acest context există o problemă globală a întregii civilizații umane: de a pregăti oamenii pentru noile condiții de viață și de activitate profesională într-un mediu informațional puternic automatizat pentru a-i învăța să acționeze autonom în acest mediu, să folosească eficient potențialul său și să se protejeze de influențele negative.

Din punctul nostru de vedere, globalizarea este o revoluție în domeniul comunicațiilor, o realitate iminentă, contemporană epocii „modernizării” și dezvoltării capitalismului iar educația media este o modalitate de a învăța cum să trăim în ea și cum să navigăm cu competență în fluxurile de informații, evaluând rapid situația. La un moment dat, dezvoltarea educației media generează instituții educaționale speciale și apar oameni a căror profesie este educația media. Cu alte cuvinte, educația în domeniul mass-media a devenit o necesitate integrală a societății. În toate aceste domenii, granițele naționale, culturale și de altă natură se estompează ceea ce dă naștere la o practică globală a educației media.

La originea acestei practici a fost UNESCO în calitate de instituție specializată a Organizației Națiunilor Unite care a devenit un lider recunoscut în dezvoltarea și punerea în aplicare a politicilor și strategiilor de alfabetizare mediatică și informațională. În 1978, sub conducerea UNESCO a fost elaborat programul de educație în domeniul mass-media – Modelul Curricular General pentru Educația în domeniul mass-media [34, p. 75]. Principiile de bază ale educației media au fost prezentate de asemenea în Declarația Gründwald adoptată în 1982 la un simpozion internațional al UNESCO în care se preciza în mod special că „copiii și adulții ar trebui să dobândească alfabetizarea în toate cele trei sisteme de semne (verbal, vizual și audiovizual)” [10, p. 8]. Conform acestor și altor documente fundamentale, educația media în lumea modernă a fost concepută ca un proces de dezvoltare personală prin și pe baza materialelor de comunicare în masă (media) în vederea dezvoltării unei culturi a comunicării cu mass-media. Potrivit experților UNESCO, informația poate fi o amenințare deosebită pentru sănătatea mentală, emoțională și morală a copiilor, astfel că statele trebuie să ia măsuri la nivel legislativ pentru a limita informațiile periculoase și amenințătoare pentru copii (care conțin scene de violență și crimă, abuzuri, abuzuri sexuale și pornografie, orice formă de exploatare și discriminare, propagandă a drogurilor, a derivatelor acestora, a alcoolului etc.) [20].

În 1990, participanții la o conferință pe tema „Noile tehnici de alfabetizare mediatică” organizată de UNESCO la Universitatea din Toulouse au subliniat patru etape pentru implementarea cu succes a cursurilor de alfabetizare mediatică în sistemele naționale de educație: 1. Elaborarea de orientări privind programele școlare de către autoritățile educaționale relevante la nivel național sau regional. 2. Elaborarea de programe de studii pentru cadrele didactice din instituțiile de învățământ superior care includ studiile media ca

specialitate sau disciplină principală. 3. Elaborarea de programe de sprijin pentru consilierea cadrelor didactice la locul de muncă, pentru cursurile de vară de perfecționare, crearea de centre de stat pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice la anumite discipline, organizarea de feedback operațional între autorii programelor de specialitate și cadrele didactice din școli. 4. Dezvoltarea de resurse educaționale pentru profesori – elaborarea, testarea și publicarea de manuale, planuri de lecții teoretice și practice, postere, broșuri de sprijin, pregătirea de mijloace de predare audiovizuale și alte mijloace de predare [59, p. 170]. Conform observațiilor noastre, această perioadă poate fi caracterizată ca una de modernizare socio-culturală a educației media în pofida punctelor de vedere diferite cu privire la scopul educației media în lume („pedagogică” și „civică”) pe care le-am abordat în primul capitol al tezei.

Ulterior, obiectivele politicii de educație mediatică au fost discutate în mai multe rânduri: în 2007, la Conferința internațională UNESCO desfășurată la Paris în perioada 21-22 iunie [18], în 2012, la Conferința internațională „Media and Information Literacy in Knowledge Societies” organizată de mai multe instituții de stat și obștești din Federația Rusă, de Centrul interregional de cooperare a bibliotecilor cu participarea IFLA și a Institutului UNESCO pentru Tehnologii Informaționale în Educație și a Secretariatului UNESCO [48]. În cadrul acestora și al forumurilor ulterioare UNESCO au fost identificate principiile de bază ale combinării culturii informaționale și a competenței mediatice. „Curriculum-ul și cadrul de competență în domeniul culturii media și informaționale elaborat de UNESCO a reunit două domenii distincte – educația media și educația informațională – sub un termen generic comun „educație mediatică și informațională” (MIL). Educația informațională subliniază importanța accesului la informație, evaluarea și utilizarea etică a acesteia, în timp ce educația media pune accentul pe capacitatea de a înțelege funcțiile media, de a evalua calitatea acestor funcții și de a se angaja într-o interacțiune rațională cu media [47, p. 13].

La nivel european, educația în domeniul mass-media este coordonată de Comisia Europeană cu sprijinul Fundației Europene pentru Formare și al Centrului European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale. Reglementarea juridică a educației media în context european înseamnă crearea unei baze legale pentru politica informațională și o cooperare internațională solidă. Începutul acestei activități a fost remarcat în 1994 când a fost prezentat raportul „Europa și societatea informațională globală: recomandări pentru Consiliul European al UE” (în literatura științifică cunoscut sub numele de Raportul M. Bangemann) [3]. Raportul a stabilit obiectivul educației media pentru Europa – a crea condițiile pentru dezvoltarea unei astfel de societăți care să genereze beneficii maxime.

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) (Doc. 8753, 6 iunie 2000), pornind de la faptul că mijloacele de informare în masă prin natura lor sunt capabile să influențeze atitudinile și comportamentele în societate, și-a formulat viziunea asupra educației media. Aceasta, în special, definește educația în domeniul mass-media ca fiind un instrument de învățare care are ca scop dezvoltarea competenței mediatice și a unei atitudini critice și reflexive față de mass-media cu scopul de a forma cetățeni armonioși, capabili să își formeze propriile opinii pe baza informațiilor de care dispun. Potrivit documentului citat, educația media ar trebui să permită, de asemenea, exercitarea dreptului la libertatea de exprimare și a dreptului de a primi informații. Acest lucru nu este doar un avantaj pentru autoperfecționarea personală ci facilitează și participarea interpersonală în societate. În acest sens, educația în domeniul mass-media construiește cetățenia democratică și conștiința politică a oamenilor. Educația în domeniul mass-media ar trebui să se adreseze și adulților de acum și din viitor. Aceasta ar trebui să îi ajute nu numai să țină pasul cu ritmul dezvoltării moderne ci și să își îndeplinească mai bine rolul de părinți [54; 32].

Rezoluția cuprinzătoare privind educația media într-o lume digitală adoptată de Parlamentul European la 16 decembrie 2008 se bazează pe următoarea înțelegere a educației media în societate: „Educația media este esențială pentru a atinge un nivel ridicat de educație media, o componentă importantă a educației politice care ajută oamenii să își consolideze cetățenia activă și înțelegerea drepturilor și responsabilităților lor civice; în plus, o cetățenie bine informată și matură din punct de vedere politic este baza unei societăți pluraliste”. În consecință, Parlamentul European a solicitat introducerea educației media pentru toate categoriile de persoane „ca o competență de bază în cadrul curriculumului european de învățare pe tot parcursul vieții” [8, p. 18-19].

În ultimul deceniu, UNESCO, Uniunea Europeană și Consiliul Europei au continuat să elaboreze și să pună în aplicare politici și proiecte de educație mediatică prin diverse platforme. În 2013, de exemplu, a fost lansată Alianța UNESCO pentru alfabetizarea mediatică și informațională la care au aderat reprezentanți din peste 560 de organizații din întreaga lume, inclusiv Asociația pentru Educație Media din Turcia și IREX/Novateca din Republica Moldova (<https://en.unesco.org/feedback/join-global-alliance-partnerships-media-and-information-literacy-gapmil>). În 2018, UNESCO a lansat inițiativa creării rețelei globale *Media and Information Literacy Cities* (MIL Cities) (Orașele pentru alfabetizare media și informațională) (https://en.unesco.org/sites/default/files/global_framework_for_mil_cities.pdf).

În perioada 12-13 septembrie 2019, la Belgrad, Republica Serbia, a avut loc o reuniune internațională de consultare privind o nouă versiune a Curriculumului model UNESCO de educație media și informațională pentru profesori. La ea au luat parte experți MIL din 22 de țări. Aceasta a fost urmată de reuniuni consultative regionale la care au participat mai multe părți interesate din peste 80 de țări suplimentare reprezentând toate regiunile lumii [79].

Întâlnirea de la Belgrad și consultările regionale ulterioare au produs două publicații foarte importante: versiunea finală a Ghidului privind standardele comune pentru dezvoltarea curriculumului de educație mediatică și informațională (2019) și *Media and Information Literacy for Citizens: Thinking Critically, Clicking Meaningfully* (2021). La 3 noiembrie 2020, UNESCO a publicat Declarația de la Seul privind alfabetizarea mediatică și informațională pentru toți și cu toți: protecția împotriva dezinfodemiei (termen inventat de UNESCO din cuvintele „dezinformare” și „pandemie”), care a prezentat prioritățile în acest domeniu pentru agențiile guvernamentale, organizațiile societății civile, instituțiile educaționale și culturale, comunitatea de afaceri, cetățenii din întreaga lume interesați în dezvoltarea și îmbunătățirea alfabetizării mediatică și informaționale în contextul combaterii dezinfodemiei. (https://www.mediagram.ru/netcat_files/108/110/h_bc2878c6fe70c226e9af82bff1fa2d84).

Deși aceste tipuri de inițiative sunt, în principal, cu titlul de recomandări, valoarea lor constă în faptul că ele consacră experiența multor țări în ceea ce privește educația media. „Statele, se precizează în Ghidul pentru standarde comune privind dezvoltarea curriculumului în domeniul educației media și informaționale, pot să îl folosească așa cum a fost propus sau să îl modifice pentru a se potrivi circumstanțelor locale. (...) Pentru a atinge obiectivul de implementare universală a competențelor de educație mediatică și informațională, prevederile Ghidului ar trebui aplicate în toate etapele educației și formării informale, nonformale și formale. [79].

Ținând cont de specificitățile naționale, socio-economice, culturale și istorice, aceste abordări au fost reflectate în sistemele educaționale din toate țările europene. Acestea evocă un sentiment de apartenență la valorile Consiliului Europei și la principiile libertății,

pluralismului politic, drepturilor omului și statului de drept și promovează înțelegerea valorilor respective. Acestea consolidează punerea în aplicare la nivel național a instrumentelor privind drepturile omului, în special a Convenției Europene a Drepturilor Omului, de către statele-membre.

Educația în domeniul mass-media este recunoscută și dezvoltată în mod viguros în toate regiunile europene. În cadrul acestora se implementează un număr semnificativ de proiecte și programe care, la fel ca recomandările oficiale, stimulează dezvoltarea politicii de educație mediatică în statele membre ale UE. O strategie centrală a acestor proiecte de promovare este de a releva importanța educației media la toate nivelurile procesului educațional, de la învățământul primar la cel superior și la formarea profesorilor, dezvoltarea de programe de educație mediatică și integrarea educației media în programele de învățământ general.

O analiză a politicilor și proiectelor organizațiilor neguvernamentale europene (ONG-uri) a arătat că activitățile lor în acest domeniu sunt în mare măsură în concordanță cu practicile globale. O serie de inițiative recente, guvernamentale și neguvernamentale, au introdus programe extinse de educație mediatică și de competențe digitale la nivelul educației media școlare în țările europene. Educația media este implementată în țările europene nu numai prin intermediul sistemului de instituții de învățământ și al programelor guvernamentale ci și prin ONG-uri și grupuri care combină funcțiile de monitorizare a mass-media, de critică a mass-media și de promovare a unei culturi de implicare a cetățenilor în mass-media.

În țările europene, atenția sporită acordată educației media se datorează creșterii continue a consumului de media, necesității de a compensa efectele influențelor mediatiche manipulative, dependenței de media, relevanței problemelor de siguranță mediatică, cererii de competențe legate de sfera mediatică, inclusiv cele legate de democrație și cetățenia activă [43, p. 93]. În această teză, starea și principalele caracteristici ale educației media europene sunt evaluate pe baza cercetării sociologice „Media Literacy Index 2018: Searching for Common Sense” realizat de European Media Education Initiative (EuPI) și de Open Society Institute - Sofia Research Centre [5]. Studiul a fost efectuat în 2018 și a evaluat indicii de alfabetizare media în 35 de țări europene.

Cercetarea de referință a inclus o serie de indicatori, inclusiv nivelul de libertate a presei, calitatea educației profesorilor, încrederea în mass-media, rezistența publicului la știrile false, post-adevăr și fenomenele conexe. Studiul a utilizat conceptul de educație mediatică pentru a evalua potențialul știrilor false și efectele negative ale acestora asupra încrederii publicului în mass-media. Indicii încorporează o gamă largă de variabile. Între ele s-au înscris datele privind libertatea presei (preluate de la *Freedom House* și *Reporteri fără frontiere*). Alt grup de date a vizat educația. Pentru a evalua situația din țările examinate a fost utilizat de asemenea și alt set de criterii printre care lipsa presei private sau independente, blocarea website-urilor, restricțiile privind înregistrarea și difuzarea informației electronice, autorizarea activităților jurnalistice, restricțiile privind libertatea de mișcare a jurnaliștilor, controlul de stat asupra jurnaliștilor, blocarea posturilor de radio și televiziune străine și limitarea activității corespondenților străini, introducerea unor reguli represive privind înființarea și funcționarea organelor de presă și/sau a rețelei web. Cu cât peisajul mediatic este mai controlat, au calculat autorii studiului, cu atât mai largă este rețeaua de distorsiuni și cu atât mai reduse sunt șansele de a avea acces la o diversitate de informații și puncte de vedere.

Datele cercetării au arătat că țările cu o mai mare libertate a presei tind să fie mai bine echipate pentru a face față problemelor legate de educația media. Nu este o coincidență faptul că dintre cele 35 de țări analizate, Finlanda, Danemarca și Islanda se află pe primul loc în topul indicelui de educație mediatică. Aceste țări au un potențial mai mare de rezistență la răspândirea știrilor false datorită unei educații mai bune, a unor mijloace de comunicare libere și a încrederii ridicate a populației în mass-media, precum și a existenței unei strategii naționale și a conjugării activității instituțiilor guvernamentale și ale organizațiilor societății civile în domeniul educației media. Țările aflate la coada clasamentului, în special cele din Balcani, se caracterizează prin nivel de educație redus, mass-media mai controlate și, în general, o cotă scăzută de încredere publică în mass-media și, prin urmare, sunt cele mai vulnerabile la efectele știrilor false și ale post-adevărului. Această stare este de asemenea specifică Turciei, unde scorul general redus al educației media se datorează nivelului scăzut al libertății presei, iar în cazul Macedoniei, principala problemă este starea nesatisfăcătoare a educației în general. Potrivit autorului studiului, Marin Lesenski, printre posibilele motive ale scorului redus al educației media în cazul acestor și altor țări se numără dificultatea de a măsura dezvoltarea competențelor mediatică în rândul elevilor din cauza formelor dominante de educație interdisciplinară și modulară în aceste țări.

Cercetarea sociologică *Media Literacy Index 2018: Searching for Common Sense* a determinat în mare parte alegerea țărilor pentru o analiză aprofundată a experiențelor lor în domeniul educației media.

Finlanda, după cum au observat cercetătorii din diferite țări, este un exemplu de stat avansat din punct de vedere social și tehnologic în care utilizarea TIC și a serviciilor de informare în scopul interacțiunii și dialogului este posibilă între elitele și partidele politice, avocații sociali, grupurile de interese, mass-media etc. Documentele privind societatea informațională elaborate încă în prima jumătate a anilor '90 de guvernul Esko Tapani Aho au răspuns oportunității de a „îmbunătăți mediul de funcționare a industriei media și informaționale prin aplicarea noilor tehnologii” și de a „dezvolta producția de conținut și servicii ca parte inseparabilă a noii generații de media”. [26, p. 210].

Această politică a generat clasarea Finlandei deja șapte ani consecutiv pe locul întâi în clasamentul mondial al libertății presei. „Suntem mândri de această calificare înaltă în lista acestui indice de autoritate care a fost recunoscut la scară largă de organizațiile internaționale”, a declarat Ilkka Nowsiainen, președintele filialei finlandeze (2013) a organizației „Reporteri fără frontiere”. Nousiainen consideră că poziția de lider a Finlandei în clasamentul mondial privind libertatea presei se datorează în mare parte nivelului ridicat de libertate de care se bucură jurnaliștii în activitatea lor zilnică. „Jurnaliștii noștri pot scrie liber, fără interferențe din partea proprietarilor de media și a guvernului”, explică el. „Legislația finlandeză bine stabilită sprijină libertatea presei prin promovarea transparenței. Avem, de asemenea, legi și instituții foarte eficiente care promovează libertatea presei...” [9]. Evoluția dezvoltării țării a confirmat faptul că, pe de o parte, nu se poate construi o democrație și nu se poate realiza o dezvoltare durabilă fără o presă liberă iar pe de altă parte, aceasta predetermină dezvoltarea eficientă a educației media interactive. E o lecție care trebuie însușită inclusiv de Turcia și Republica Moldova.

Istoria educației media din *Marea Britanie* este strâns legată de evoluția filmului britanic. Pe parcursul acestei evoluții, Institutul Britanic de Film (BFI) a jucat un rol cheie în integrarea educației media în instituțiile de învățământ din Regatul Unit. În 1998, cu sprijinul Departamentului guvernamental pentru Cultură, Institutul Britanic de Film a creat Grupul de lucru pentru educație cinematografică care s-a implicat în activități de cercetare privind problemele legate de educația cinematografică și media [70, p. 335].

Apariția educației media în Marea Britanie a fost marcată de bariere politice și sociale serioase care au trebuit depășite cu mare dificultate, pas cu pas. Printre acestea se numără reformele guvernamentale mai degrabă conservatoare referitoare la Curriculumul Național dependent de disciplinele tradiționale și politică educațională centralizată [76, p. 48].

Constituirea educației media în Regatul Unit a fost în dificultate din cauza reticenței multor profesori din care motiv guvernul britanic a încercat de două ori să elimine elementele de educație mediatică din programele școlare [68, p. 66]. Cu toate acestea, în 1995, 30.000 de elevi britanici au ales materia „Media” pentru examenele anuale. Textele mediatice au început să fie studiate „prin exerciții practice, discuții, lucrări de cercetare, puse în context cu funcțiile reale ale mass-media în societate” [12, p. 13]. Deși integrarea educației media în programele școlare a reprezentat un pas semnificativ înainte, unii educatori britanici au considerat această evoluție o realizare marginală deoarece speranțele lor de a introduce educația media în programa școlară ca materie de sine stătătoare obligatorie nu s-au materializat.

Noua politică națională de educație a Marii Britanii care vizează îmbunătățirea culturii generale în era digitală a dus la schimbări semnificative în conținutul programelor școlare și al cursurilor de examinare. Este vorba de recunoașterea oficială a alfabetizării mediatice (precum și a alfabetizării critice) ca element-cheie al educației școlare, la fel ca și alfabetizarea tradițională [76, p. 51]. Experiența britanică, conformă teoriei protecționiste, este valoroasă prin faptul că ea relevă rolul important al instituțiilor publice în dezvoltarea educației media.

În spațiul postsovietic, educația media se află într-un stadiu incipient de dezvoltare. În Rusia, de exemplu, multe structuri educaționale oficiale, potrivit unor estimări, nu au înțeles încă pe deplin nevoia urgentă de a introduce în mod activ educația media la nivel național [35, p. 20]. În prezenta disertație, în temeiul mai multor surse, se arată că în prezent educația media din Rusia se dezvoltă în parametrii paradigmei „estetice”. Astfel, în această țară, educația media acordă prioritate formării gustului publicului pentru produsele mediatice, încurajării consumului media substanțiale din punct de vedere etic și valoroase din punct de vedere estetic (filme de ficțiune și documentare „serioase”, presă scrisă „de calitate” etc.). [52, p. 90].

Perspectivile educației media în Rusia sunt direct legate de procesul de modernizare socială, de problemele ce vizează edificarea unei societăți civile și, în consecință, de cultura mediatică a individului în secolul XXI. [41, p. 16]. Printre condițiile principale pentru dezvoltarea procesului de educație mediatică în Rusia, oamenii de știință evidențiază, în special, dezvoltarea criteriilor de dezvoltare a percepției mediatice și a capacității de a analiza critic, artistic textele mediatice; perfecționarea modelelor, programelor, tehnicilor, formelor de desfășurare a orelor de curs cu elevii și studenții pe tema mass-media (inclusiv prin utilizarea experienței străine); includerea în programele universitare (și școlare) a cursurilor care includ studiul culturii mediatice [72, p. 5].

Potrivit cercetătorilor A. Fedorov și I. Chelysheva, problemele educației media din Rusia se datorează în primul rând faptului că până în prezent nu a fost inițiată o educație mediatică globală sistematică a elevilor de liceu și nu există o specializare pedagogică „educația media” necesară pentru a forma profesori capabili să implementeze educația media în școli. [72, p. 97]. Totodată e de menționat faptul că un eveniment important în domeniul educației media a fost specializarea universitară „Educația și competența mediatică” inițiată în 2002 de Institutul Pedagogic de Stat din Taganrog (cu sprijinul Fundației Ruse pentru Cercetare Umanistică – RGNF). Această specializare a fost, de asemenea, introdusă într-o

serie de universități din Ekaterinburg, Vladivostok și Voronej. Astfel, potrivit unor cercetători, pentru prima dată în istoria sa, educația media din Rusia a căpătat un statut oficial [66, p. 76].

În general, orice public, neavând experiență în consumul produsului informațional, este adesea puțin pretențios, folosește cele mai simple și uneori dăunătoare canale de informare, ceea ce afectează formarea personalității, poziția ei civică. Acest lucru este deosebit de caracteristic pentru publicul rus.

Practica educației media din Rusia sugerează necesitatea urgentă de a studia și a implementa intens experiența educației media occidentale.

Examinarea în disertație a politicilor și practicilor în domeniul educației media la nivel global și european a generat o serie de concluzii importante. În întreaga lume, inclusiv în țările europene, formarea și dezvoltarea educației media a fost determinată de factorii politici, economici și juridici, precum și de evoluțiile sociale, progresele tehnologice, globalizarea, viteza tot mai mare de transmitere a informațiilor, dezvoltarea mai întâi a cinematografului și mai târziu a mijloacelor de comunicare audiovizuale și utilizarea pe scară largă a internetului. În lume, educația în domeniul mass-media a luat naștere ca educație cinematografică, încorporând ulterior mediile tradiționale și cele noi. Faptul consemnat este condiționat de influența tot mai mare a mass-media asupra percepției oamenilor asupra evenimentelor din lume și din țările lor și efectele negative ale potențialului de manipulare al mass-media asupra comportamentului social al cetățenilor, în special în țările cu un nivel scăzut de democrație mediatică. Educația media în lume, inclusiv în țările europene, inițial a acoperit în principal sistemul de învățământ secundar general. Aceasta a implicat în principal integrarea educației media în disciplinele școlare de bază (TIC, limbă, istorie, literatură etc.) și apoi s-a extins treptat la sistemul de învățare pe tot parcursul vieții. Diverse părți interesate la nivel mondial, european și național (UNESCO, Consiliul Europei, instituții de stat și ONG-uri) au jucat un rol important de promovare a educației media. Politicile și proiectele lor răspund necesității urgente de alfabetizare mediatică și informațională la diferite niveluri: stat, educație, comunicare și informare în masă, precum și în societate.

În prezent, educația media în lume, inclusiv în țările europene, se dezvoltă în mod ascendent. Ea se bazează pe principiile umanismului care presupun egalitatea democratică și respectul pentru toți participanții la procesul de învățare. Educația media, utilizând tehnologii moderne pentru desfășurarea cursurilor, crează un mediu confortabil, siguranță psihologică și oportunități de analiză și percepție critică a mass-media.

Cel de-al treilea capitol al tezei, **EDUCAȚIA MEDIA ÎN TURCIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA**, analizează trăsăturile comune și specifice ale constituirii și dezvoltării educației media și conturează perspectivele procesului dat în aceste țări în contextul experienței europene. Această analiză a fost realizată în contextul stării presei din Turcia și Republica Moldova, a nivelului de libertate și a accesului cetățenilor la o presă pluralistă și imparțială.

Turcia și Republica Moldova se integrează în mod dinamic în spațiul informațional global. Formarea structurii mass-media și funcționarea acesteia în ambele țări a fost și continuă să fie influențată de o varietate de factori, dintre care cei mai importanți sunt democratizarea societății, aspirația acestor țări de a adera la Uniunea Europeană, creșterea rapidă a sectorului privat în economie, inclusiv în sectorul mass-media, dezvoltarea societății informaționale, îmbunătățirea culturii informaționale și de comunicare etc. În același timp, peisajele mediatică din Turcia și Republica Moldova sunt caracterizate de numeroase probleme, în particular în ceea ce privește asigurarea credibilității informațiilor furnizate de

mediile locale și influența mediatică externă. Manipularea informațiilor rămâne, de asemenea, o provocare în ambele țări. Pe de o parte, ea provoacă și alimentează o activitate mediatică tendențioasă iar pe de altă parte, are un impact negativ asupra comportamentului social al cetățenilor, inclusiv în luarea conștientă a deciziilor. Legislația existentă nu oferă suficiente stimulente pentru ca mass-media să informeze oamenii într-un mod credibil. Comunitatea internațională, în special UE, solicită Turciei și Republicii Moldova să întreprindă reforme semnificative pentru a garanta libertatea mass-media și pluralismul în societate, precum și pentru a promova educația în domeniul mass-media pentru a asigura consumul critic al producției mediatică și a contracara influența dăunătoare a mass-media.

Analiza experienței turcești în domeniul educației media a relevat caracterul ei exclusiv guvernamental ca o emanație a sistemului mediatic național contemporan.

În lumba turcă, termenii englezi „educație media”, „educație mediatică”, „alfabetizare mediatică”, „alfabetizare informațională”, atunci când sunt traduși literalmente, dezvăluie o asocieră foarte puternică cu conceptul general acceptat de „alfabetizare” și analogii cu abilitățile elementare de scriere și citire [22]. Din această cauză, educatorii din învățământul secundar și terțiar preferă termenul *Medya Okuryazarlığı* („dezvoltarea competențelor și abilităților de informare”). Adică, accentul este pus pe procesul de dobândire a culturii informaționale. Același termen este utilizat în studiile și publicațiile științifice privind educația media ca fiind cel mai cuprinzător concept integrator în domeniul formării informaționale [23, p. 5].

În Turcia, educația media se află în faza de constituire [23, p. 5]. Primele acțiuni în această direcție au avut loc la începutul anilor 2000. La acea vreme, ea s-a axat pe învățământul școlar și profesional. Educația media a fost adesea inclusă în programele educaționale școlare, în programele de educație profesională suplimentară sau în proiecte și activități concrete. Potrivit cercetătorului turc G. Treske, [23, p. 14], potențialul educației media în Turcia constă în stăpânirea voluntară individuală a mass-media moderne de către elevi, a valorilor și problemelor acestora. Astfel se derulează adaptarea socială, educația civică și dezvoltarea culturală a individualității.

Cercetătorii și educatorii media turci Z. Avşar [2], Ç. Alagözlü [1], G. Treske [23], N.Ö. Taşkiran [21], M. Gün & İ. Kaya [11] și alții consideră că educația media în Turcia este un „sistem pedagogic” care permite utilizarea metodelor și tehnologiilor moderne în formarea competenței comunicative, alfabetizarea audiovizuală și informațională pe baza dezvoltării gândirii critice, a elaborării propriilor viziuni asupra fluxurilor de informații transmise prin diverse canale de comunicare și în temeiul interacțiunii constante cu mijloacele de comunicare profesionale) [39; 1, p. 22]. Ei examinează perspectivele de dezvoltare a educației media pe două paliere [38]. Primul reprezintă abordarea guvernamentală națională a educației media (RTÜK – Consiliul Suprem de Radio și Televiziune din Turcia și MEB – Ministerul Educației din Turcia) [1, p. 69]. Susținătorii acestei evoluții sunt de părere că scopul politicii publice în domeniul educației media este de a crea condiții pentru îmbunătățirea nivelului de educație mediatică a cetățenilor în conformitate cu cerințele și exigențele societății informaționale, dobândirea de competențe pentru o utilizare mai eficientă și mai sigură a mass-media, percepția critică a informației și includerea în procesul de producție a conținutului mediatic, precum și tradițiile naționale de consum de produse mediatică. Această abordare etatistă ce are în temei recunoașterea educației media critice ca fiind o competență cheie pentru secolul XXI este un indicator al politicii oficiale a statului de a sprijini educația în domeniul mass-media și de a o dezvolta la nivel național. Abordarea de referință vizează, de asemenea, integrarea educației media în sistemul de educație formală la toate nivelurile și dezvoltarea educației media opționale pe tot parcursul vieții [21, p. 43].

Acest domeniu al educației în domeniul mass-media din Turcia prezintă interes pentru dezvoltarea ulterioară a pedagogiei mass-media naționale.

A doua perspectivă în dezvoltarea educației media implică introducerea strategiilor și practicilor occidentale. Susținătorii acestei direcții, în special specialiștii de la Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (Asociația Jurnaliștilor Turci), consideră că actuala generație tânără a culturii media din Turcia este legată de fluxul de produse informaționale occidentale sau americane. Orhan Erinç, președintele Asociației Jurnaliștilor, și Chris Brown, directorul British Council Turcia, spun că dezvoltarea politicii publice în domeniu trebuie să fie însoțită de un efort de a dezvolta noțiuni, abordări și poziții comune. Studiarea oricărei experiențe, inclusiv a experienței străine, este întotdeauna importantă și necesară deoarece permite evitarea devierii pe piste false de la teoria și practica educației media generale și studierea celor mai bune practici [4, pp. 27-31].

În ultimele două decenii, abordarea etatistă a educației media a fost cea mai favorizată. Astfel, în 2003, problema „medua okuryazarlığı” a fost abordată în cadrul unei reuniuni a Consiliului Audiovizualului din Republica Moldova cu scopul de a promova educația și cultura socială și individuală și de a nu dăuna sănătății mentale a publicului media [21, p. 12]. În același timp, Ministerul Educației și Consiliul Suprem de Radio și Televiziune (RTÜK), în cooperare cu diverse organizații ale societății civile, mass-media și o serie de universități au pregătit o declarație comună privind importanța creșterii nivelului de educație media. Hotărârea Consiliului Pedagogic al Ministerului Educației nr. 1 din 20-21 februarie 2003 a definit statutul cursului opțional de educație mediatică „ca fiind o instruire care are ca scop dezvoltarea competenței sociale și a unei atitudini critice și reflexive față de mass-media, pentru a educa elevi armonioși, capabili să-și formeze propriile opinii pe baza informațiilor de care dispun. [1, p. 17].

Deși integrarea educației media în programa școlară a fost un pas înainte semnificativ, unii educatori și experți media turci au considerat această evoluție o realizare minoră. În 2004, Ministerul Familiei și Politicii Sociale și RTÜK au dezvoltat un „curs opțional de educație mediatică” pentru a îmbunătăți educația media în școli ceea ce a dus la o decizie comună cu Ministerul Educației Naționale de a introduce un curs opțional de educație mediatică în programa școlară [23, p. 15].

În același timp a fost lansat portalul MEDYA OKURYAZALIYIĞI („Educație și alfabetizare media”). El a devenit o platformă interactivă de comunicare a educatorilor media pentru a promova deschiderea și transparența în mediul educației media (<https://www.medyaoakuryazarligi.gov.tr/>). Portalul este structurat cu secțiuni speciale pentru profesorii din învățământul secundar (clasificate în funcție de nivelul de învățământ), pentru profesorii universitari și pentru consumatorii de media. A fost creată o hartă a inițiativelor de educație mediatică din Turcia. Pe portal sunt postate știri despre educația media iar biblioteca electronică este actualizată în mod regulat. MEB și RTÜK acumulează știri din diverse centre locale și contribuie la diseminarea lor prin intermediul portalului, al platformelor de socializare și al rețelelor de educatori media, bibliotecari și activiști comunitari.

Alfabetizarea mediatică, ca o competență cheie pentru fiecare cetățean al Turciei, a devenit obiectivul principal al educației media, fiind înscrisă în curriculumul național și devenind parte a disciplinelor obligatorii din programa școlară (educație mediatică integrată) [1, p. 15]. Această afirmație se aplică într-o mai mare măsură instituțiilor de învățământ situate în Istanbul și în alte orașe mari ale țării (Izmir, Ankara, Adana, Antalya, Trabzon și Erzerum). Persoanele care locuiesc în aceste regiuni cu comunicații extinse își dezvoltă

abilitățile în centre de educație media, studiouri de film, studiouri de creație, școli și universități.

Realmente, educația media turcă a devenit funcțională începând cu anul școlar 2006/2007. La acea vreme, 780 de elevi de clasa a șaptea din cinci școli primare din Adana, Ankara, Erzerum, Istanbul și Izmir au participat la un curs opțional de alfabetizare informațională. Începând cu anul școlar 2007/2008, cursul de educație mediatică a fost introdus ca unul opțional pentru elevii din clasele a șasea până la a opta în toate instituțiile de învățământ din Turcia [23, p. 23]. În anii următori, acest proces a fost extins și la alte categorii de consumatori de informații, în special la tineri, pentru a le forma o atitudine critică față de mass-media și pentru a-și dezvolta calitățile de utilizatori creativi ai mass-media în viața lor viitoare [2].

În practică, abordarea pedagogică turcă a educației media vizează următoarele obiective: 1) să ajute elevii să stăpânească lumea diversă a mass-media, să devină utilizatori încrezători ai mass-media (abordare practică); 2) să lărgescă orizonturile elevilor, să le prezinte diferite tipuri și genuri de mass-media, opere ale culturii mass-media, să dezvolte creativitatea mediatică în scopul dezvoltării personale și al exprimării elevilor (abordare cultural-logică); 3) să inițieze publicul tânăr și părinții acestuia cu regulile de siguranță în interacțiunea cu diverse mass-media, să crească nivelul de cultură informațională a populației; 4) să dezvolte atitudinea critică a elevilor („autonomie critică”) [71, pp. 29, 67, 78, 83, 94].

Astfel, educația turcă în domeniul mass-media organizată de instituțiile de stat este predominant de natură pedagogică. Ministerul Educației și RTÜK, prin alinierea educației media la programele școlare, pun accentul pe dezvoltarea gândirii critice și pregătesc terenul nu numai pentru extinderea cunoștințelor pe care le primesc elevii ci și pentru consolidarea dezvoltării analizei critice a mass-media. În opinia noastră, educația turcă în domeniul mass-media, deși se află la început, va deveni mai eficientă din punct de vedere social cu condiția ca aceasta să fie pusă la dispoziția diferitelor categorii de consumatori de informații pe tot parcursul vieții.

Apariția și starea actuală a educației media în Republica Moldova sunt examinate într-o secțiune separată a celui de-al treilea capitol al tezei. Astfel, în el s-a constatat că Republica Moldova a făcut primii pași în această direcție în 2014 [36]. Atunci, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI), o asociație obștească, cu sprijinul Ambasadei SUA la Chișinău a inițiat proiectul „Promovarea alfabetizării mediatice în rândul cetățenilor Republicii Moldova” [74, p. 22]. În cadrul lui a început elaborarea programelor de studii și a recomandărilor metodologice. Acestea au fost folosite ca bază pentru sesiuni de formare, conferințe și cursuri de formare pentru profesori și bibliotecari. Începând cu aprilie 2014, CJI, în parteneriat cu postul de radio Europa Liberă, s-a concentrat pe transferul expertizei sale mediatice către tinerii consumatori de media cu scopul de a contribui la consolidarea democrației și de a le forma abilități de gândire critică. Experții CJI, jurnaliștii de la Radio Europa Liberă au vorbit cu 2.137 de liceeni despre presă și rolul acesteia în societate, au prezentat diferite exemple de jurnalism profesionist sau neprofesionist sub forma unor studii de caz, au vizionat și analizat împreună clipuri video produse de CJI despre calitatea presei, accesul la informație și libertatea de exprimare. În cadrul aceluiași proiect, CJI a instruit, de asemenea, profesori care, la rândul lor, au inițiat și implementat activități de educație media în școlile unde activează. Mișcarea de educație mediatică de astăzi din Republica Moldova vizează în principal dezvoltarea educației școlare iar publicul-țintă sunt copiii și adolescenții. „Sperăm că va fi bine primit și, în afară de asta, cursul se va dovedi util. Scopul este ca elevul, atunci când ia

un ziar sau se uită la televizor, să își pună anumite întrebări și să nu creadă orbește totul”, ne-a spus directoarea CJI, Nadine Gogu [51].

În anii următori, educația media a devenit o prioritate pentru CJI. În 2015, el a inițiat elaborarea unui curriculum opțional privind educația media care să vizeze dezvoltarea competențelor mediatică. În 2016, în cadrul noului Curriculum Național acesta a fost elaborat de Natalia Grâu, Silvia Spák și Loretta Handrabura pentru disciplina opțională *Educație Pentru Media* adresată elevilor claselor a III-a și a IV-a. Acest plan a fost, la vremea respectivă, singurul document în domeniul educației media primare din Moldova. Până în prezent, planul 1) acoperă trei programe școlare (educație socio-umană, limbă și comunicare și arte și tehnologie) și 2) oferă evaluarea competențelor dobândite în conformitate cu Metodologia de implementare a evaluării pe criterii prin descriptori în învățământul primar. Pe lângă importanța deosebită a mass-media în prezent, curriculumul propus ține cont de deschiderea și proximitatea școlii față de viață, o necesitate conturată în ceea ce privește regândirea educației și a rolului școlii, implementarea educației civice prin intermediul mass-media și a educației media [74, p. 23]. Primele experiențe de educație media, în opinia experților locali, au arătat că un cetățean poate fi bine informat și pregătit să analizeze corect și critic produsele oferite de mass-media tradiționale și cele noi dacă i se oferă posibilitatea de a dobândi competențe mediatică adecvate contextului curent de dezvoltare media.

Astfel, spre deosebire de Turcia, educația media în Republica Moldova a apărut ca urmare a inițiativei reprezentanților societății civile. Aceasta nu este obligatorie și a fost introdusă până în prezent într-un număr limitat de licee din Moldova. Multă vreme, instituțiile statului nu au abordat problema educației media. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că inițiativele organizațiilor neguvernamentale (ONG-uri) au fost susținute de autoritățile publice. În 2018, problema educației media a fost pentru prima dată reflectată într-un act legislativ.

În 2017, a fost publicat Ghidul didactic suplimentar pentru profesori și elevi: *Educația media* (clasele a III-a și a IV-a) elaborat de aceiași autori în cadrul proiectului „Consolidarea libertății de exprimare în Moldova”, cu sprijinul Deutsche Welle Akademie și al Ministerului Federal German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare. Manualul a fost creat sub egida CJI în baza curriculumului disciplinei opționale *Educație media* și a fost aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al RM cu numărul de ordin 671 din 01.08.2017. [46, p. 3]. Acest manual conține un ghid al profesorului, fișe didactice pentru șase module (teme legate de mass-media abordate în cadrul diverselor activități extrașcolare, emisiuni radio, televiziune, internet), criterii de evaluare recomandate profesorilor la disciplina opțională *Educație media* (criterii de reușită/condiții de succes pentru elevii de la disciplina opțională *Educație media*). Pe lângă importanța deosebită a mass-media în prezent, curriculumul propus ține cont de deschiderea și apropierea școlii de viață, o necesitate identificată în ceea ce privește regândirea educației și a rolului școlii, implementarea educației civice prin intermediul mass-media și a educației media.

Aceste inițiative ale societății civile, în special ale CJI, au fost susținute de ministerul de resort în cadrul unei dezbateri publice. În consecință, în anul școlar 2017/2018, noua disciplină a fost introdusă în programa școlară a claselor a III-a și a IV-a în 22 de instituții de învățământ din întreaga țară. „Când vă familiarizați cu știrile, ar trebui să faceți același lucru ca atunci când cumpărați haine de iarnă, când încercați mai multe modele și nu vă opriți la primul articol pe care îl vedeți. Nu vă încredeți într-o singură sursă de informații pentru că mintea voastră trebuie tratată cu același respect ca și corpul vostru”, astfel a început jurnalista D. Răilean[7] sesiunea de educație mediatică. De asemenea, ea a vorbit despre modul în care

sunt scrise știrile, întrebările la care trebuie să răspundă un jurnalist de calitate și metodele folosite de unele mass-media pentru a manipula publicul.

Disciplina *Educație media* care a primit statut de curs opțional își propune să transforme dependența elevilor de tehnologie și socializare într-o experiență conștientă, să sprijine conceptualizarea învățării, să optimizeze relațiile cu ceilalți, să promoveze valori precum demnitatea, corectitudinea, generozitatea, libertatea și sentimentul de comunitate. În același timp, cursul conceput pentru toate nivelurile de educație își propune să ofere abilități de analiză și reflecție critică asupra mesajelor media, capacitatea de a distinge informațiile credibile de cele manipulate, de a lua decizii și de a acționa în cunoștință de cauză.

La 20 august 2019, Consiliul Național pentru Curriculum al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării a aprobat curriculumul la disciplina opțională *Educație media* pentru liceele din Republica Moldova (clasele X-XI) [6]. În cadrul cursului de educație media, aceștia vor învăța să înțeleagă rolul și puterea mass-media într-o societate democratică, să analizeze critic conținutul mediatic, să devină conștienți de pericolele unui mediu virtual, să manifeste un comportament responsabil și, la fel de important, să învețe să fie creatori responsabili de conținut mediatic. Scopul programului este de a pregăti tânăra generație pentru a fi prezentă în mod conștient în mediul media și de a se integra organic în cultura media prin dezvoltarea unei atitudini critice față de produsele media. În același timp, profesorii și părinții sunt pregătiți să ghideze copiii în acest proces complex și divers plin de capcane și influențe dăunătoare, să îi ajute să consume informații utile și adecvate vârstei lor și să distingă manipularea de informația autentică.

În primii cinci ani (2017-2021), educația media în Republica Moldova, potrivit CJI, a cuprins 7.700 de elevi de la toate nivelurile de învățământ preuniversitar. Numărul acestora crește de la an la an. Astfel, dacă în primul an al cursului de educație media au beneficiat 500 de elevi din 30 de școli, în 2021 – peste 4.000 de elevi participau la curs. În aceeași perioadă, peste 530 de profesori au fost instruiți în domeniul educației media.

O serie de alte inițiative de alfabetizare informațională sunt în curs de desfășurare în țară, majoritatea dintre ele fiind realizate de voluntari și de diverse organizații ale societății civile. Una dintre cele mai cunoscute a fost platforma *StopFals* (<https://stopfals.md>) pentru verificarea faptelor și identificarea dezinformării și a propagandei în Moldova. Aceasta a fost creată de Asociația Presei Independente (API) în continuarea campaniei de combatere a știrilor false desfășurată de acest ONG împreună cu CJI și Asociația Jurnaliștilor Independenți de Televiziune. Site-ul www.stopfals.md, potrivit organizatorilor săi, a devenit în ultimii cinci ani o platformă online de demascare a știrilor false și tendențioase și a tehnicilor de manipulare, precum și de educație mediatică, folosind materiale media locale și străine. Printre obiectivele lui principale sunt de asemenea prevenirea efectelor propagandei și sprijinirea cetățenilor în analiza critică a informațiilor.

Educația media în Moldova, în urma generalizării faptelor consemnate cuprinse în disertație, afirmă autorul tezei, este, în principal, o inițiativă a societății civile și a partenerilor occidentali. În opinia noastră, aceasta este punctul său forte și punctul său slab. Punctele forte constau în organizarea liberă a educației media, în implicarea diferitelor categorii de utilizatori media, în utilizarea experienței europene în ceea ce privește metodologia și conținutul procesului educațional etc. Totodată, faptul remarcat constituie și punctul ei slab. Dependența de finanțarea externă poate submina durabilitatea educației media naționale. În Republica Moldova de astăzi, educația media cade sub incidența condițiilor politice și economice ale mass-media și consecințelor acestora, printre care, în opinia noastră,

principalele sunt lipsa surselor mediatice imparțiale și incapacitatea cetățenilor de a percepe critic informațiile pe care le primesc prin intermediul mass-media.

Analiza stării educației media din Turcia și Republica Moldova, în contextul larg al dezvoltării democratice inclusiv în domeniul mass-media prezentată în această disertație, a determinat autorul tezei să conchidă că educația media în aceste țări (1) este în etapa germinală, (2) este în curs de constituire ca sistem social și educațional, (3) se dezvoltă în lipsa unor strategii și politici naționale, (4) are o legătură redusă cu procesul de afirmare a valorilor democratice, a drepturilor și libertăților cetățenești, a responsabilității sociale a mass-media și (5) nu ține cont suficient de factorii sociali și economici.

Plecând de la faptul incontestabil că educația media este un fenomen social obiectiv cauzat, pe de o parte, de cel mai puternic flux informațional în era societății tehnologice moderne și, în consecință, de nevoia cetățeanului de a dobândi competențe pentru a percepe adecvat lumea și locul său în ea, iar pe de altă parte, de influența și presiunea tot mai mare pe care o exercită asupra sa mass-media care, în multe cazuri, reprezintă o sursă de dezinformare și manipulare, autorul, bazându-se pe cele mai bune experiențe, în special europene, a subliniat că educația media devine eficientă dacă dezvoltă competența civică a individului într-o societate democratică iar educația media este privită în contextul drepturilor omului, al formării unei poziții sociale active a oamenilor, al culturii lor civice și politice; ea îi pregătește pentru cetățenia democratică și înțelegerea politică.

Experiența europeană arată că baza unei educații mediatice eficiente este o presă liberă și pluralistă. Cu toate acestea, ar trebui să se țină cont de faptul că libertatea presei în sine nu exclude educația media. Drept dovadă servesc practicile mediatice ale țărilor care se află în fruntea clasamentului privind libertatea presei. În țările de referință pe prim plan apare necesitatea de a dezvolta capacitatea consumatorilor de informații să navigheze în fluxul global de informații, competențele lui de a separa principalul de secundar, fiabilul de subiectiv în reflectarea evenimentelor. În țările cu o presă parțial sau deloc liberă, agenda este ambivalentă: protejarea cetățenilor de dezinformare și manipulare și, în același timp, implicarea acestora într-o mișcare pentru a obține un grad adecvat de libertate a presei ca o condiție prealabilă importantă pentru dezvoltarea societății civile. Un cetățean care comunică în mod liber și semnificativ cu mass-media este idealul, cea mai înaltă realizare a educației media orientate umanist.

Educația în domeniul mass-media poate dispune de un caracter de masă și poate avea un impact mai mare dacă se adresează unor grupuri țintă diferite. Această abordare a fost adoptată de către experții europeni în domeniul mass-media pentru a „face din educația media un proces care durează toată viața” [19, p. 28]. Viziunea dată reprezintă pivotul sistemului propus de Consiliul Europei, cu participarea UNESCO care a devenit baza programului de educație cetățenească „Alfabetizare mediatică și informațională” [20]. Acesta descrie un sistem de abilități pe care elevii trebuie să le dobândească pentru a-și dezvolta competențele media și informaționale. El vizează consumul conștient de produse de informare și percepția critică a acestora. Numai atunci mass-media va fi sortită să își afirme și să își reafirme utilitatea și legitimitatea socială, să se bucure și să ofere libertate, să contribuie la progresul general al omenirii, să rămână o instituție socială și o sferă profesională.

Dominiul principal al educației în domeniul mass-media în țările europene a fost studiul ascendent al rolului mass-media bazat pe valori democratice, umanism, toleranță

etnică, națională, rasială și religioasă. Mulți cercetători europeni au încercat și încearcă să dezvolte gândirea critică în rândul cetățenilor lor pentru a-i ajuta să reziste influenței culturii de masă. Educația în domeniul mass-media este privită într-un context socio-cultural larg. Ea nu poate fi limitată la școală.

Educația media rezolvă problema creșterii unui cetățean cu drepturi depline, capabil să construiască relații cu mass-media și, prin intermediul mass-media, cu alte instituții ale societății; adică, educația media este un mijloc de dialog într-o societate informațională democratică. Fără formarea competențelor mediatice, dezvoltarea societății informaționale se va bloca.

Atât Republica Moldova, cât și Turcia, reieșind din stadiul actual al educației media naționale, precum și experiența europeană în acest domeniu, au de rezolvat următoarele sarcini pentru dezvoltarea strategică a educației media:

1. Dezvoltarea presei libere ca o condiție indispensabilă pentru democratizarea societății, pentru respectarea drepturilor și libertăților cetățenești și pentru implicarea cetățenilor în viața social-politică și spirituală a țării. În acest scop, trebuie elaborat un concept național de dezvoltare a mass-media libere și programe (pe termen scurt, mediu și lung) pentru implementarea acestora în practica socială.
2. Educația media națională ar trebui să urmeze recomandările formulate de UNESCO și de organizațiile europene deoarece acestea se bazează pe experiența internațională în organizarea educației media.
3. Elaborarea și punerea în aplicare a conceptelor, strategiilor și planurilor de acțiune naționale pentru dezvoltarea educației media.
4. Dezvoltarea cooperării între stat, mediul de afaceri și societatea civilă pentru a face față sarcinii de a crește nivelul de educație media în țară.
5. Asigurarea învățării pe tot parcursul vieții în domeniul educației media.
6. Asigurarea unității armonioase a practicilor naționale și europene în organizarea și susținerea științifico-metodologică a educației media, precum și în formarea specialiștilor în domeniul educației media.
7. Încurajarea populației să dobândească abilități de percepție (gândire) critică a textelor mediatice, să aleagă în mod conștient produsele mediatice și să asigure securitatea informațiilor personale [52, p. 162].

În opinia noastră, totalitatea sarcinilor formulate deschide direcții importante în crearea și dezvoltarea la scară largă a educației media naționale în Turcia și Republica Moldova. Fără îndoială, perspectivele educației media depind și de o serie de alți factori de ordin politic general, cum ar fi afirmarea normelor și valorilor unei societăți democratice, a statului de drept, a drepturilor omului și a drepturilor civile etc., precum și de factori care decurg din starea actuală a educației media din țările noastre. Vorbim, în special, despre subdezvoltarea practică și slaba fundamentare teoretică a educației media.

Dezvoltarea educației în domeniul mass-media trebuie să fie privită într-un mod holistic, cu intervenții la nivel individual, organizațional și instituțional. Succesul educației media depinde și de tehnologia cursurilor, de confortul și siguranța psihologică, de

individualizarea instruirii și de o abordare diferențiată a diferitelor categorii de consumatori de informații. Educația media construită pe aceste coordonate de principiu va atinge un nivel decent de dezvoltare în Turcia și Republica Moldova, precum și va asigura competența mediatică a țărilor noastre în ansamblu.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetările educației media la nivel global, european și național arată că acest fenomen se datorează, pe de o parte, dezvoltării rapide a mijloacelor de comunicare în masă în epoca societății informaționale și importanței crescânde a opiniei publice în lumea modernă iar pe de altă parte, necesității de a ajuta cetățenii să perceapă în mod conștient fluxul neîncetat de informații, să se orienteze în el și să contracareze influența crescândă a dezinformării și materialelor de manipulare răspândite de mass-media. În țările democratice, educația în domeniul mass-media este interpretată, pe bună dreptate, ca un instrument de susținere a democrației, ca parte a drepturilor fundamentale ale fiecărui cetățean, inclusiv a libertății de exprimare și de formare a unei poziții publice active a oamenilor, a culturii lor civice și politice în societatea informațională.

În prezent, conceptul de educație mediatică se schimbă dramatic. El nu mai este perceput exclusiv sau predominant ca parte a educației de masă la scară globală. În studiu, educația în domeniul mass-media a fost considerată cu precădere în contextul științelor comunicării și al mediologiei. Această abordare a arătat că educația media face parte din spațiul mediatic și dintr-un proces mediatic care pregătește individul pentru cetățenia democratică și participarea politică la guvernarea societății. Ca o consecință a acestei abordări, perspectivele de îmbunătățire a eficienței educației media în Turcia și Republica Moldova, **principala problemă științifică a tezei**, au fost examinate în strânsă legătură cu starea și tendințele de dezvoltare a mass-media, precum și în baza unei analize cuprinzătoare a esenței educației media și identificarea rolului acesteia în dezvoltarea spațiului mediatic modern la nivel național, ținând cont de experiența europeană.

Cercetarea efectuată a confirmat **ipoteza** formulată. Și anume, s-a constatat că activitatea jurnalistică liberă, cu orientarea sa democratică și umanistă, este un aliat obiectiv al educației media. La rândul său, educația media a cetățenilor promovează mass-media ca instituție de dialog public și ca instrument de participare la guvernarea democratică a societății. Țările democratice au un potențial mai mare de rezistență la răspândirea știrilor false și a mijloacelor de manipulare datorită unei educații mai bune, a unor mijloace de comunicare libere și a unor niveluri ridicate de încredere în rândul populației.

Contribuția științifică a autorului constă în precizarea aparatului categorial în domeniul educației media și în analiza critică a abordărilor existente în interpretarea educației respective.

Noutatea lucrării constă în sintetizarea și evaluarea practicilor turcești și moldovenești de educație media din perspectiva științelor comunicării și mediologiei; în fundamentarea utilizării în Turcia și Republica Moldova a modelului de educație media bazat pe teoria gândirii critice, precum și în identificarea perspectivelor de dezvoltare a acestuia în baza experienței contemporane a societății democratice europene.

Rezultatele teoretice și practice ale cercetării cuprinse în această teză au fost reflectate în cinci articole științifice și au fost prezentate și discutate la șase conferințe științifice naționale și internaționale.

Rezultatele studiului privind fundamentele teoretice și practicile educației media în lume, în țările europene, precum și în Turcia și Republica Moldova, au generat următoarele **concluzii**:

1. Educația media reprezintă o oportunitate de a valorifica globalizarea informației și a comunicării în scopuri constructive prin încorporarea noilor cunoștințe mediatice în contextul cultural și atitudinal al învățării și al educației. Cele mai multe dintre modelele de educație media care au fost dezvoltate și testate până în prezent vizează în primul rând dezvoltarea competențelor mediatice și a culturii media în rândul publicului.

2. Educația media este un domeniu de cunoaștere și de activitate care se dezvoltă în mod activ și care afectează nu numai pedagogia ci și alte sfere ale vieții în societatea modernă și, mai ales, componenta socială a acesteia. Ca parte integrantă a spațiului mediativ și ca domeniu specific de cunoștințe și competențe, educația media este condiționată și dezvoltată în legătură directă cu mass-media, inclusiv cu cele mai noi platforme ale acestora. În ultimele două decenii, educația media, în principal prin și cu mass-media, a devenit un factor important în dezvoltarea personală cu scopul de a dezvolta o cultură a comunicării cu mass-media, creativitate, abilități de comunicare, capacitatea de a percepe, interpreta, analiza și evalua pe deplin textele media, precum și de a învăța diferite forme de exprimare prin intermediul tehnologiei media. Alfabetizarea mediatică, competența mediatică și cultura mediatică dobândite ca rezultat al acestui proces ajută o persoană să devină cetățean, folosind în mod activ posibilitățile domeniului informațional – televiziune, radio, video, cinema, presă, internet. Prin urmare, viitorul educației media constă în principal în dezvoltarea acesteia pe baza teoriei gândirii critice. În acest sens, o abordare civică a educației media devine preferabilă.

3. Educația media construită în coordonatele teoriei menționate se adresează individului nu doar ca participant la procesul educațional ci și ca cetățean care se bucură de diverse drepturi și este chemat să fie responsabil din punct de vedere social. Viziunea dată este piatra de temelie a acestui studiu. Luând în considerare educația media în legătură cu fenomene precum „știrile false”, „post-adevărul”, „războiul hibrid” și „manipularea conștiinței”, ajungem la concluzia că educația media bazată pe teoria gândirii critice are ca scop nu doar să învețe individul să folosească mass-media ca sursă de informare ci și să devină un cetățean pregătit să ia decizii în cunoștință de cauză la libera alegere.

4. Abordarea de referință, după cum a arătat cercetarea noastră, este inerentă educației media în multe țări europene. S-a înțeles de mult timp că nucleul educației media ca activitate educațională și de sensibilizare pe termen lung este formarea unui cetățean conștient și responsabil al unei societăți democratice, cu convingeri globale și democratice adecvate. Înțelegerea dată include o referință importantă la drepturile omului și, în special, la drepturile fundamentale ale omului privind libertatea de exprimare, accesul la informații și ca instrument de susținere a democrației. Educația în domeniul mass-media este văzută ca parte a acestor drepturi.

5. În întreaga lume, inclusiv în țările europene, formarea și dezvoltarea educației media a fost determinată de factori politici, economici și juridici, precum și de evoluțiile sociale, de

progresul tehnologic, de globalizare, de creșterea vitezei de transmitere a informațiilor, de dezvoltarea mai întâi a cinematografeiei și mai târziu a mijloacelor de comunicare audiovizuale și de utilizarea pe scară largă a internetului. Principalele motive au fost influența tot mai mare a mass-media asupra percepției oamenilor despre lume și despre țările lor și efectele negative ale potențialului de manipulare al mass-media asupra comportamentului social al cetățenilor, în special în țările cu o democrație mediatică redusă. Inițial, mai ales în cadrul sistemului de învățământ secundar general, educația în domeniul mass-media din multe țări a încorporat drept un sistem de învățare pe parcursul întregii vieți.

6. Promovarea și evoluția educației media în întreaga lume a fost și continuă să fie impulsionată de diverse părți interesate la nivel mondial, european și național (UNESCO, Consiliul Europei, ONG-uri etc.). Politicile și proiectele lor se bazează pe o înțelegere a problemelor urgente ale alfabetizării mediatică și informaționale la diferite niveluri: guvern, educație, comunicare și informare în masă, precum și în societate. Educatorii în domeniul mass-media și factorii de decizie publică au privit educația media în contextul unui mediu economic și social care a suferit schimbări semnificative datorită dezvoltării intensive a tehnologiilor informației și comunicațiilor. Politicile și practicile cotidiene din țările fruntașe în domeniul educației media au devenit sau pot deveni repere și fundamente pentru statele în care activitatea respectivă se află la început de drum. La această categorie de țări referim Turcia și Republica Moldova.

7. Educația media în Turcia și Republica Moldova se dezvoltă în absența unei strategii sau a unor politici clar definite în domeniul respectiv. În aceste state, starea de nelibertate sau de libertate parțială a mass-media determină conținutul educației media. În țările noastre, practica educației media naționale are loc în condițiile în care mass-media sunt folosite ca instrument de confruntare politică între diferite partide și/sau proprietari de media care își dovedesc afilierea la una dintre forțele politice. Educația media se desfășoară în condiții de libertate de exprimare limitată. Prezența statului în sectorul mediatic se resimte și în organizarea și funcționarea învățământului mediatic. Acest lucru este mai puțin vizibil în Republica Moldova. În prezent, educația media în Turcia și Republica Moldova se dezvoltă cel mai activ pe materialele de presă, televiziune, film, video, tehnologii multimedia moderne, inclusiv internet. În același timp, acestea sunt utilizate cu diferite grade de intensitate, în funcție de preferințele consumatorilor de informații.

8. În Turcia, educația în domeniul mass-media este predominant de natură guvernamentală. Instituțiile de stat consideră educația media drept un instrument de control asupra consumatorilor de media și de informații și pun accent pe includerea educației media exclusiv sau de preferință în sistemul de învățământ general. Sindicatele, ONG-urile și inițiativele civice nu sunt implicate în educația media. Ea se adresează puțin diferitelor segmente ale populației din Turcia pe parcursul vieții. Experiența europeană nu este suficient luată în considerare.

9. Educația media în Republica Moldova a apărut grație eforturilor reprezentanților societății civile cu sprijinul diverselor organizații internaționale. Datorită acestei circumstanțe, experiența europeană devine un atu pentru educația media națională. Tipul dat de educație în Moldova a fost inițiată de către asociația obștească Centrul pentru Jurnalism Independent care a pornit elaborarea și publicarea primelor curricule și ghiduri de studiu, formarea educatorilor media etc. Centrului pentru Jurnalism Independent i s-au alăturat o serie de alți reprezentanți ai sectorului asociativ. Deocamdată, implicarea statului în

organizarea educației media se limitează la susținerea inițiativelor ONG-urilor. Deși legea locală privind Concepția națională de dezvoltare a mass-media (2018) conține unele prevederi referitoare la educația media, în Republica Moldova nu a fost elaborată o politică coerentă de profil. În țară, educația în domeniul mass-media este slab instituționalizată în sistemul de învățământ general și, practic, nu se adresează populației adulte.

Prezenta cercetare cuprinde **recomandări** pentru dezvoltarea educației media în Turcia și Republica Moldova. Ele sunt adresate:

- **Instituțiilor de stat**

1. Elaborarea conceptelor și strategiilor naționale și a programelor de acțiune pentru dezvoltarea mass-media libere și a educației media din Turcia și Republica Moldova pe baza politicilor UNESCO și ale organizațiilor europene.
2. Stabilirea/îmbunătățirea cadrului juridic pentru instituirea deplină a unor mijloace de comunicare pluraliste, combaterea dezinformării și a manipulării opiniei publice și eliminarea consecințelor războiului hibrid.
3. Oferirea de sprijin financiar pentru educația media în cadrul instituțiilor de învățământ de diferite niveluri și finanțarea proiectelor de educație media inițiate de ONG-urile locale.
4. Organizarea instruirii media pe tot parcursul vieții în baza unei unități armonioase între practicile/tradițiile naționale și cele europene.

- **Mass-media**

1. Dezvoltarea unui jurnalism de calitate care să acopere în mod fiabil și imparțial viața socio-politică, economică, culturală și internațională.
2. Implicarea instituțiilor media, în special a mass-media publice, și a jurnaliștilor în educația media a populației din țările noastre.
3. Crearea și oferirea de pachete speciale de materiale (media kit) pentru a le utiliza în educația media.

- **Business-ului media**

1. aplicarea principiilor și valorilor responsabilității sociale corporative în gestiunea instituțiilor media din proprietate.
2. oferirea de sprijin financiar pentru o educație media de calitate.

- **Societății civile**

1. Elaborarea și implementarea unor proiecte de educație media care să vizeze diverse categorii de consumatori de informații.
2. Sprijinirea punerii în aplicare a programelor naționale de educație media.
3. Participarea la elaborarea de strategii, politici, programe de activitate, precum și de manuale în materie de și la formarea de specialiști în acest domeniu.
4. Inițierea/dezvoltarea diverselor platforme electronice care să promoveze o percepție critică a mass-media și a informațiilor pe care acestea le difuzează.

BIBLIOGRAFIE

1. ALAGÖZLÜ, Ç. Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Medya Okuryazarlığı Uzmanlık Tezi T.C Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu RTÜK Danışman Ayşen Bayrı Üst Kurul Uzmanı Ankara Ocak 2012 121 s.
2. AVŞAR, Z. Medya Okuryazarlığı İletişim ve Diplomasi Dergisi Ocak 15, 2014 Sayı 2
3. Bangemann Report, Europe and the Global Information Society (1994) [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://www.cyber-rights.org/documents/bangemann.htm>
4. British Council ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu, 2006.90.s
5. Common Sense Wanted Resilience To ‘Post-Truth’ And Its Predictors In The New Media Literacy Index 2018 Marin Lessenski Program Director, European Policies Program Open Society Institute – Sofia [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil:: http://osi.bg/downloads/File/2018/MediaLiteracyIndex2018_publishENG.pdf
6. Curriculumul pentru disciplina opțională Educație pentru Media, treapta liceală, a fost aprobat de minister. Mediaticritica.md 20/08/2019 [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: https://educatia.mediaticritica.md/ro/2019/08/20/curriculumul-pentru-disciplina-optionala-educatie-pentru-media-treapta-liceala-a-fost-aprobat-de-minister/?fbclid=IwAR2ZicxmE6P4L8mIE26OIFYA0QjHnxHQA7ILIIeC7-ItDA_Q5btFrIdK41o
7. Din această toamnă, elevii claselor a 3-a și a 4-a vor studia opțional un curs nou la școală. Care este acesta – Video Pro Tv Chisinau [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://protv.md/stiri/actualitate/din-aceasta-toamna-elevii-claselor-a-3-a-si-a-patra-studiaza-optional---2035261.html>
8. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129(INI) [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>
9. Finland Top- Rated For Press Freedom By Fran Waver, April 2016 5 [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <https://www.finland.fi/life-society/finland-top-rated-for-press-freedom/>
10. Grunwald Declaration On Media Education by the representatives of 19 nations at UNESCO’s 1982 International Symposium on Media Education at Grunwald, Federal Republic of Germany. [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: http://www.unesco.org/education/pdf/MEDIA_E.PDF
11. GÜN, M., KAYA, İ. Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Uygulamasının Öğrencilere Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme // Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) 2017, Cilt 3, Sayı 2, Sayfa 119-132.
12. HART, A. Understanding the Media: A Practical Guide. – London and New York: Routledge, 1991. 268 p.
13. KUBEY, R. Media literacy in the information age. New Brunswick; London, 1997. 484 p.
14. MASTERMAN, L. Teaching the Media. London: Comedia Publishing Group, 1985. 341 p.
15. MASTERMAN, L. A Rational for Media Education. Media Literacy in the Information Age. - New Brunswick (U.S.A.) and London (UK): Transaction Publishers, 1997, pp. 27-34
16. MCMAHON, B. Relevance and Rigour in Media Education. Keynote Presentation to the National Media Education Conference. – Baltimore, 2003. – 26 p.
17. MEDIA EDUCATION. - Paris: UNESCO, 1984. – 93 p.

18. Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education in Paris, on 21-22 June 2007. this joint initiative of the French Commission for UNESCO [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/Parisagendafin_en.pdf
19. POTTER, W.J. Media Literacy. Thousand Oaks. London: Sage Publication, 2001. 423 p.
20. Recommendations addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO Youth Media Education Seville, 15-16 February 2002 [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/youth_media_education.pdf
21. TAŞKIRAN, N.Ö. Medya Okuryazarlığına Giriş. İstanbul: Beta Basım, 2007
22. The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <https://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/ifla-guidelines-en.pdf>
23. TRESKE, G. Medya Okuryazarlığı: Neden Gerekli, N. Türkoğlu, M. Cinman Şimşek, (Ed.), at Medya Okuryazarlığı, İstanbul: Parşömen Publishing 2011.
24. WASCO, J. The Political Economy of Communications // Downing J. (ed.). The Sage Handbook of Media Studies. London: Sage, 2004. p. 24.
25. ВАРТАНОВА, Е. Л. Медиаиндустрии в Европе: современные вызовы [Текст] / Е. Л. Вартанова // Вестник Московского университета. Сер. 10, Журналистика. - 2012. - №5. - с. 12-35.
26. ВАРТАНОВА, Е. Л. Финская модель на рубеже столетий: Информационное общество и СМИ Финляндии в европейской перспективе. М.: Изд-во МГУ, 1999.- 287 с.
27. Георгий Почепцов. Фейки в системе коммуникаций RELGA – научно-культурологический журнал. №6 [339] 30.05.2018 [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?level1=magazine>
28. ДЗЯЛОШИНСКИЙ И. М. Гражданские коммуникации и публичная политика. – [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://ashpi.asu.ru/rpn/reports06/dzshnsky.html>
29. ДЗЯЛОШИНСКИЙ, И. М. Еще раз о защите человека от медиаугроз: традиционные и новые походы [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share//direct/213653727>
30. ДЗЯЛОШИНСКИЙ, И. М. Медиаобразование: работа с текстами или умение ориентироваться в медиапространстве? И66 Медиаобразование как фактор оптимизации российского медиапространства: коллективная монография / ответственные ред. И. В. Жилавская и Т. Н. Владимирова. — М. : РИЦ МГГУ им. М. А. Шолохова, 2014. – 420 с.
31. ДИВИНА, Фрау-Майгс Медиаграмотность - средство от манипуляции ЮНЕСКО[online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <https://ru.unesco.org/courier/july-september-2017/mediagramotnost-sredstvo-ot-manipulyacii>
32. Европейская квалификационная рамка для обучения в течение всей жизни (EQF) 2009. DOI 10.2766/14352 Т.В.Есина, Е.А.Светлова, З.В.Шардыко, Е.В.Шевченко, перевод / под ред. Е.В.Шевченко [электронный ресурс] [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/nauk%20method%20rada/ekr.pdf>

33. ЖИЛАВСКАЯ, И.В. Медиаобразование как фактор, способствующий самоактуализации личности в информационном обществе. Текст доклада на 24-м заседании семинара «Методологические проблемы наук об информации» (М., Инион Ран, 28 января 2016 г.). — 18 с.
34. ЖИЛАВСКАЯ, И.В. Медиаобразование молодежной аудитории. Томск: ТИИТ, 2009. — 322 с.
35. КАРААСЛАН Т. Опыт развития медиаобразования в российском обществе. *Studia Universitatis Moldaviae*, 2017, nr.8 (108) Seria „științe sociale” с. 14-20.
36. КАРААСЛАН, Т. Актуальность развития медиаобразования в республике Молдова. *Studia Universitatis Moldaviae*, 2018, nr. 8 (118) с. 181-189.
37. КАРААСЛАН, Т. Медиаобразование как способ защиты от манипулятивного воздействия СМИ. *Studia Universitatis Moldaviae*, 2016, nr.8 (98) с. 57-64.
38. КАРААСЛАН, Т. Символ защитные системы „Умные Знаки" Турции”. *Universitatea de Stat din Moldova. Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” în data de 8-9 noiembrie 2018. Chișinău, Moldova, CEP USM. Rezumate ale comunicărilor ISBN 978-9975-142-48-9 p. 174-176.*
39. КАРААСЛАН, Т. Турция по пути развития медиаобразования. *Studia Universitatis Moldaviae*, 2017, nr. 3 103 с. 36-43.
40. КАРА-МУРЗА, С.Г. К 21 Манипуляция сознанием. М.: Изд-во: Эксмо, 2005. — 832 с.
41. КИРИЛЛОВА, Н.Б. Медиакультура: От модерна к постмодерну. - М.: Акад. проект, 2005. 448 с.
42. КОЗЛОВСКИ, П. Культура постмодерна: общественно-культурные последствия технического развития. - М.: Республика, 1997. — 240 с.
43. ЛЕВИЦКАЯ, А.А. Синтез медиаобразования и медиакритики в процессе подготовки будущих педагогов: монография / А.А. Левицкая, А.В. Федоров, Е.В. Мурюкина и др.; под общ. ред. А.А. Левицкой; Южный федеральный университет. — Ростов-на-Дону: Издательство Южного федерального университета, 2016. — 574 с.
44. МАКЛЮЭН, Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / Пер. с англ. В. Николаева; Закл. ст. М. Вавилова. — М.; Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. — 464 с.
45. Медиаобразование 2014: Сб. тезисов и статей Всероссийской научно–практической конференции (с международным участием) «Медиаобразование 2014. Региональный аспект» 7 октября-9 октября 2014 г./ Под редакцией И. В. Жилавской, Е. А. Карягиной. М.: РИЦ МГГУ им. М. А. Шолохова, 2014. — 360 с.
46. Медиаобразование: (3-4 классы): учебник и руководство для учителя/Лоретта Хандрабура, Наталия Грыу, Сильвия Шпак; ЦНЖ. — Кишинёву: Б.и., 2018 (Ф.Е.-Р «Tipografia Centrală». — 140 с.
47. Медийная и информационная грамотность: программа обучения педагогов. Автор: Кэролайн Уилсон, Алтон Гризл, Рамон Туазон, Кваме Акьемпонг, Чи-Ким Чун. ЮНЕСКО, 2012 г. — 198 с.
48. Международная конференция «Медиа- и информационная грамотность в обществах знаний». Московская декларация о медиа- и информационной грамотности Москва, 28 июня 2012 года [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: http://www.ifapcom.ru/files/News/Images/2012/mil/Moscow_Declaration_on_MIL_rus.pdf

49. МОИСЕЕВА, Н. Влияние социально-коммуникационного подхода на формирование концепции медиаобразования (№4 [277] 01.04.2014) [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=3848&level1=main&level2=articles>
50. НОВИКОВА, А.А., ФЕДОРОВ, А.В., Медиаобразование в ведущих странах Запада. Таганрог: Изд-во Кучма, 2005. – 270 с.
51. Опциональный курс медиаобразования предлагается ввести в школах Молдовы IPN – независимое информационное агентство [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <http://www.ipn.md/ru/societate/82831>
52. Отчет о научно-исследовательской работе исследование механизмов взаимодействия субъектов информационного пространства в России и за рубежом в целях повышения эффективности государственной политики в области СМИ по теме: Определение уровня владения навыками работы с информацией у населения страны в целях разработки проекта концепции медиаобразования в РФ// И.В. Задорин (руководитель проекта), Л.В. Шубина, А.А. Комисаров, Д.Г. Зайцев, Е.В. Халкина «Эй-Пи-Ай» (ООО «Эй-Пи-Ай») Москва 2009. – 182 с.
53. ПАВЛОВА, Е.Д. Медиаобразование как способ формирования национальной информационной культуры//Приоритетные национальные проекты: первые итоги и перспективы реализации//Отв. ред. Ю.С. Пивоваров. М.: ИНИОН РАН, 2007. С.204-208.
54. Парламентская Ассамблея Совета Европы. Документ № 8753 от 6 июня 2000 (Parliamentary Assembly, Council of Europe. Doc. 8753, June 6, 2000. [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <https://www.ifap.ru/library/book288.pdf>
55. САЙКО, Е.Л. Массмедиа в эпоху глобализации: основные характеристики и тенденции. 2011 Культурология и искусствоведение № 4 УДК 130.2 + 316.776
56. Свобода (личности) Megabook [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: [https://megabook.ru/article/Свобода%20\(личности\)](https://megabook.ru/article/Свобода%20(личности))
57. Современный медиатекст: учеб. пособие // Под ред. Н.А. Кузьмина. – Изд. 2-е, испр. – М.: ФЛИНТА: Наука, 2013. – 416 с.
58. СОЛГАНИК, Г.Я. К определению понятий «текст» и «медиатекст» // Вестник Моск. Ун-та. – 2005. – № 2. п С. 7-15. – Серия 10: «Журналистика».
59. Справочник по свободе массовой информации в Интернет. Под редакцией Кристиана Мёллера и Арно Амуру/ Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) 2004. – 278 с.
60. Фактчекинг эпохи постправды Эхо Москвы Ведущие: Александр Плющев, Сергей Оселедько. 09 АПРЕЛЯ 2017, [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: <https://echo.msk.ru/programs/tochka/1958964-echo/q.html>
61. ФАТЕЕВА, И.А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации: монография / И.А. Фатеева. Челябинск: Челяб. гос. ун-т, 2007. – 270 с.
62. ФАТКУЛЛИНА, Ф.Г., ХАБИРОВ, Р.Р. Медиатекст в современном коммуникативном пространстве // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1-1.
63. ФЕДОРОВ А.В., НОВИКОВА, А.А. Ключевые теории медиаобразования//Преподаем журналистику: взгляды и опыт/Ред.-сост. С.Г. Корконосенко. СПб.: Изд-во СПб. гос. ун-та, 2006. С. 51-84.

64. ФЕДОРОВ, А. В. Основные исторические этапы развития медиаобразования в зарубежных странах // PR в образовании. 2007. № 3. С. 15-64.
65. ФЕДОРОВ, А.В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности. Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. 64 с.
66. ФЕДОРОВ, А.В. Массовое медиаобразование в современной России: реальные достижения и трудности // Школьные технологии. 2014. С. 75-79.
67. ФЕДОРОВ, А.В. Медиаобразование будущих педагогов. - Таганрог: Изд-во Кучма, 2005. –314 с.
68. ФЕДОРОВ, А.В. Медиаобразование в Соединенном королевстве и Ирландии // Медиаобразование. 2006. № 4. С. 61-91.
69. ФЕДОРОВ, А.В. Медиаобразование: вчера и сегодня. М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2009. 234 с.
70. ФЕДОРОВ, А.В. Медиаобразование: история, теория и методика. Ростов-на-Дону: Изд-во ЦВВР, 2001. 708 с.
71. ФЕДОРОВ, А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
72. ФЕДОРОВ, А.В., ЧЕЛЫШЕВА, И.В. Медиаобразование в России: краткая история развития Таганрог: Познание, 2002. 266 с.
73. ФЕДОТОВСКАЯ, Е.И. Методика развития критического мышления как важного фактора формирования иноязычной коммуникативной компетенции в специализированных вузах: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - М., 2005.
74. ХАНДРАБУРА, Лоретта, Постоянный процесс для хорошо информированного потребителя и создателя СМИ. Журнал «Mass-Media в Молдове». Декабрь 2017. [online]. [citat pe 10/04/2022]. Disponibil: http://media-azi.md/sites/default/files/MMM_Decembrie-2017_RU_0.pdf
75. ЧЕЛЫШЕВА, И.В. Массовое медиаобразование: перспективы взаимодействия России и Великобритании. В: Медиаобразование. Media Education, 2015, № 4.
76. ЧЕЛЫШЕВА, И.В., МИХАЛЕВА, Г.В, Сравнительный анализ истории, теории и практики российского и британского медиаобразования. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / под ред. И.В. Чельшевой. М: МОО «Информация для всех», 2016. 193 с.
77. ШОСТРОМ, Э. Человек-манипулятор. Внутреннее путешествие от манипуляции к актуализации. М.: Астрель- пресс, 2008. 192 с.
78. ЯЖБОРОВСКАЯ, И.С. Глобализация и опыт трансформации в странах Центрально- и Юго-Восточной Европы. М., 2008. 378 с.
79. ЮНЕСКО. Руководство по общим стандартам разработки программ обучения медийно-информационной (2019) [online]. [citat pe 16/05/2022]. Disponibil: https://www.unesco.org/sites/default/files/m medias/files/2022/02/Global%20Standards%20for%20Media%20and%20Information%20Literacy%20Curricula%20Development%20Guidelines_RU.pdf

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

Articole în reviste

1. Медиаобразование как способ защиты от манипулятивного воздействия СМИ Studia universitatis Moldaviae, 2016, nr.8(98) seria științe sociale, ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-1017, p.57-64
2. Турция по пути развития медиаобразования Universitatea de stat din moldova Studia universitatis (seria științe sociale) Nr. 3(103) / 2017 / ISSN 1814-3199 P.36-43
3. Опыт развития медиаобразования в российском обществе Universitatea de stat din moldova Studia universitatis (seria științe sociale) Nr. 8(108) / 2017 ISSN 1814-3199, P.14-20
4. Актуальность развития медиаобразования в республике Молдова Universitatea de stat din moldova Studia universitatis (seria științe sociale) nr.8(118) / 2018, ISSN 1814-3199, p.181-189
5. The evaluation project media literacy education in Turkey IV Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, посвященной 100-летию Одесского национального политехнического университета Одесса, 22-23 марта 2018 г. УДК 002.1(062.552) ISBN 978-617-7599-71-4 p.358-361

Articole în lucrările conferințelor

1. Медиаобразование в условиях современной социальной коммуникации III Международная научно-практическая конференция студентов, аспирантов и молодых ученых «Актуальные вопросы документоведения и информационной деятельности: 23-24 марта 2017 года на базе Одесского национального политехнического университета (Украина) p.394-398 УДК 002.2.001.76(063)ISBN 948-617-74-79-23-8
2. Медиаобразование как фактор развития информационной культуры личности в образовательной среде Турции X международная научно-практическая конференция информационное образование и профессионально коммуникативные технологии XXI века одесский национальный политехнический университет (ОНПУ) Одесса, 14-15 сентября УДК 378.4.007(477.74) pp.171-181 ISBN 978-966-2989-60-1
3. Структура современной медиасистемы Турции Universitatea de Stat din Moldova integrare prin cercetare și inovare conferința științifică națională cu participare internațională CHIȘINĂU 9-10 noiembrie 2017 Razmate ale comunicator Chișinau, 2017 ISBN 978-9975-71-701-4. pp.95-97
4. Современное состояние развития СМИ республики Молдова Тернопільський Національний Економічний Університет (кафедра документознавства, інформаційної діяльності та українознавства) Всеукраїнська науково-практична конференція “Документно - інформаційний простір: історія, теорія, практика” 05 грудня 2017 року Україна, Тернопіль електронний варіант сборника УДК 070(478) СТР.39-41
5. Символ защитные системы “умные знаки” Турции Universitatea de Stat din Moldova Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” în data de 8-9 noiembrie 2018 Chișinau, Moldova CEP USM Razumate ale comunicatorilor ISBN 978-9975-142-48-9 p.174-176
6. Медиаобразования на материале художественного кинематографа Турции XI Международной научно-практической конференции УДК 378.4.007 (477.74) Информационное образование и профессионально-коммуникативные технологии XXI века: сб. материалов XI Междунар. научно-практ. конф., Одесский национальный политехнический университет Одесса, 12-14 сентября 2018 года / под общ. ред. В. Г. Спринсяна. – Полтава : Симон, 2018. – 324 с.

ADNOTARE

Autor: **Karaaslan Temel.**

Tendințele actuale și perspectivele dezvoltării educației media în spațiul media din Turcia și Republica Moldova. Disertația pentru gradul de doctor în științe în domeniul științelor comunicării. Specialitatea 571.01 - Jurnalism și procese media. **Chișinău, 2022.**

Structura disertației. Lucrarea constă dintr-un rezumat (în limba română, rusă și engleză), o introducere, trei capitole, inclusiv: 1 grafic, 4 tabele, concluzii generale și recomandări, include o bibliografie (218 surse), o listă de abrevieri și aplicații (2). Volumul principalului text al disertației este de 150 de pagini.

Cuvinte cheie: educație media, alfabetizare media, cultura media, competență media, „pedagogie media, mass-media, jurnalism, democrație, dezinformare, știri false, manipulare, gândire critică, UNESCO, Parlamentul European, Uniunea Europeană, Turcia, Republica Moldova.

Domeniul de studiu. Jurnalism și procese media

Scopul disertației. Obiectivul principal al acestui studiu este de a identifica tendințele și perspectivele actuale pentru dezvoltarea educației media în spațiul media din Turcia și Republica Moldova. Scopul studiului a determinat următoarele sarcini: Analizarea motivelor necesității educației media, dezvoltarea abordărilor teoretice și metodologice ale studiului rolului educației media în spațiul media modern bazat pe un aparat categoric bazat științific, caracterizarea conceptului termenului „educație media” și analiza alegerii determinării caracteristicilor interacțiunii dintre educația media, alfabetizarea media și competența media în literatura științifică. Analiza politicii și proiectelor europene în domeniul educației media și în special a procesului de formare și dezvoltare a educației media în practicile europene în etapa actuală. Pe această bază, urmăriți perspectivele dezvoltării educației media în Turcia și Republica Moldova, ținând cont de experiența europeană.

Principala problemă științifică rezolvată: a fost realizată o analiză cuprinzătoare a esenței educației mass-media și a fost dezvăluit rolul său în implementarea sarcinilor în spațiul mass-media modern. Sunt determinate modalități de creștere a eficacității alfabetizării mediatică în spațiul mass-media modern din Turcia și Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică. De-a lungul anilor, tot mai mulți cercetători din diferite țări și-au propus de mult sarcina de a determina gama educației media - o direcție în pedagogie pentru studenții de vârste diferite. Cu toate acestea, educația media este o zonă în curs de dezvoltare activă, care este strâns legată nu numai de pedagogie și educație, dar și în alte domenii ale vieții, care îndeplinește cerințele unei societăți democratice moderne de-a lungul vieții omului. Astăzi, activitățile de educație media din Republica Moldova pot fi descrise ca fiind în curs de dezvoltare. Acest studiu este considerat un subiect relativ nou în dezvoltarea educației media în spațiul media pentru Turcia și Republica Moldova.

Semnificația teoretică a lucrării noastre de cercetare constă în confirmarea faptului că educația media este privită din ce în ce mai mult ca un instrument de susținere a democrației și face parte din drepturile de bază ale fiecărui cetățean al oricărei țări din lume la libertatea de exprimare și la formarea unei poziții publice active a oamenilor, a culturii civice și politice a acestora în societatea modernă mediatică. În același timp, fără mass-media independentă este imposibil să construim democrația și să realizăm o dezvoltare durabilă a educației media. Rezultatele formulate în disertație completează și concretizează cunoștințele științifice despre educația media și alte instituții sociale în implementarea politicilor sociale și educaționale.

Valoarea practică a cercetării: materialele cercetării disertației oferă recomandări bazate științific organismelor guvernamentale, organizațiilor neguvernamentale, părinților, educatorilor media, cercetătorilor, jurnaliștilor, profesorilor, studenților pentru îmbunătățirea eficientă a educației mediatică în spațiul media. Lucrările noastre oferă informațiile necesare în domeniile jurnalismului și pot face obiectul unor cercetări suplimentare în domeniul teoriei și practicii educației media.

Testarea și implementarea rezultatelor muncii. Studiile teoretice și practice, ale căror rezultate sunt prezentate în disertație, au fost publicate în cinci articole științifice și au fost prezentate și discutate în șase conferințe științifice internaționale și naționale.

ANNOTATION

Karaaslan Temel. **The modern tendencies and prospects for the development media education in media space of the Turkey and Republic of Moldova.** Doctoral thesis in Communication Sciences, Specialty 571.01 - Journalism and Media Processes. **Chisinau, 2022.**

Structure: The work consists of an introduction, three chapters, Conclusions and Recommendations, the list of abbreviations, Bibliography of 218 titles, 150 pages of main text and 2 Annexes, 1 Graphics, 4 table.

Key words: media education, media literacy, media culture, media competence, media, democracy, manipulation, critical thinking, Turkey, Republic of Moldova.

Field of study: Journalism and Media Processes

Research Goal: The purpose of the dissertation is to identify current trends and prospects for the development of media education in the media space of Turkey and the Republic of Moldova based on European experience.

Research Objectives: to study theoretical and methodological approaches to the study of the essence and role of media education in the modern media space, to determine its interaction with media literacy and media competence; to analyze the European policy and experience in the formation and development of media education at the present stage; generalize the practice and identify the prospects for the development of media education in Turkey and the Republic of Moldova, taking into account the European experience.

Scientific problem solved: on the basis of a comprehensive analysis of the essence of media education and the identification of its role in the development of the modern media space, ways to increase the effectiveness of media education in Turkey and the Republic of Moldova are determined.

Scientific novelty and originality of the work consists in summarizing and evaluating the practice of developing media education in Turkey and the Republic of Moldova and determining the prospects for its development in a modern democratic society based on European experience.

The theoretical significance of the thesis lies in the fact that it contains a number of clarifications of the categorical apparatus, in particular, a clearer distinction is made between such close concepts as media education, media literacy, media culture and media competence, and the phenomenon of media education itself, which has so far received a predominantly pedagogical approach, is considered from from the point of view of communication science as a media process. All this expands scientific knowledge about media education and its role in the implementation of social and educational policy.

Practical value of the research: the materials of the dissertation research provide evidence-based recommendations to government agencies, non-governmental organizations, researchers, journalists, media educators for the effective development of the theory and practice of media education.

Approbation and implementation of the results of the work. Theoretical and practical results of the study were reflected in five scientific articles and were presented and discussed at six international and national scientific conferences.

АННОТАЦИЯ

Карааслан Темель. **Современные тенденции и перспективы развития медиаобразования в медийном пространстве Турции и республики Молдова.** Диссертация на соискание ученой степени доктора наук в области наук о коммуникации. Специальность 571.01 – Журналистика и медиатические процессы. **Кишинев, 2022.**

Структура диссертации. Работа состоит из введения, трёх глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии (218 источников), одного графика и четырех таблиц. Объем основного текста диссертации - 150 страниц.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаграмотность, медиакультура, медиакомпетентность, СМИ, демократия, манипуляция, критическое мышление, Турция, Республика Молдова.

Область исследования. Журналистика и Медиатические процессы

Цель диссертации заключается в том, чтобы выявить современные тенденции и перспективы развития медиаобразования в медийном пространстве Турции и Республики Молдова на основе европейского опыта.

Задачи работы: изучить теоретико-методологические подходы к исследованию сущности и роли медиаобразования в современном медийном пространстве, определить его взаимодействие с медиаграмотностью и медиакомпетентностью; проанализировать европейскую политику и опыт, а становлении и развитии медиаобразования на современном этапе; обобщить практику и выявить перспективы развития медиаобразования в Турции и Республике Молдова с учетом европейского опыта.

Основная решенная научная проблема: на основе комплексного анализа сущности медиаобразования и выявления его роли в развитии современного медийного пространства определены пути повышения эффективности медиаобразования в Турции и Республике Молдова.

Научная новизна и оригинальность работы заключается в обобщении и оценки практики развития медиаобразования в Турции и Республике Молдова и определения перспектив его развития в современном демократическом обществе на основе европейского опыта.

Теоретическая значимость диссертации заключается в том, что в ней содержится ряд уточнений категориального аппарата, в частности дано более четкое разграничение между такими близкими понятиями как медиаобразование, медиаграмотность, медиакультура и медиакомпетентность, а само явление медиаобразования, получившего до сих пор преимущественно педагогический подход, рассматривается с точки зрения коммуникативистики как медийный процесс. Все это расширяет научное знание о медиаобразовании и его роли в реализации социальной и образовательной политики.

Практическая ценность исследования: материалы диссертационного исследования предоставляют научно обоснованные рекомендации государственным органам, неправительственным организациям, исследователям, журналистам, медиапедагогам для эффективного развития теории и практики медиаобразования.

Апробация и внедрение результатов работы. Теоретические и практические результаты исследования были отражены в пяти научных статьях и были представлены и обсуждены на шести международных и национальных научных конференциях.

KARAASLAN TEMEL

**TENDINȚELE ACTUALE ȘI PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII EDUCAȚIEI
MEDIA ÎN SPAȚIUL MEDIA DIN TURCIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA**

SPECIALITATEA 571.01 - JURNALISM ȘI PROCESE MEDIATICE

Rezumatul tezei de doctor în științele comunicării

Aprobat spre tipar: data

Formatul hîrtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj ... ex....

Coli de tipar.: ...

Comanda nr. ....

Denumirea și adresa instituției unde a fost tipărit rezumatul